

**15. YÜZYILA AİT BİR TIP TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ:
TERCEME-İ AKRABÂDİN'İN İSTİLAH LÜGATİ**

Şaban DOĞAN*

ÖZET

Özel çalışma alanlarıyla ilgili sözcüklerin terim anlamlarının yer aldığı sözlüklere alan sözlükleri denir. Eski Anadolu Türkçesinin önemli tıp ürünlerinden olan Sabuncuoğlu Şerefeddin'in Terceme-i Akrabâdin adlı farmakolojik eserinin ıstılah lügati tıp alanındaki ilk terim sözlüklerimizdendir. Çalışmada eserin bilinen nüshalarının ıstılah lügati bölümleri taranmış, eserin sözlüğünde yer alan tüm sözcükler açıklamalarıyla birlikte liste hâline getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Terim sözlükleri, Terceme-i Akrabâdin, 15. yy. tıp terimleri.

**BELONG TO THE FIFTEENTH CENTURY A MEDICINE
TERMS DICTIONARY: TERCEME-I AKRABÂDİN'S
MEDICINE TERMS GLOSSARY**

ABSTRACT

The glossarys which contain vocabularys term meanings about special working field called as field glossaries. The pharmacological manuscript named as "Sabuncuoğlu Şerefeddin's Terceme-i Akrabâdin" was the important medicine work of Old Anatolian Turkish and it is the one of the first term glossaries over medicine field. In this work; term glossary sections of manuscript known copies scanned, all words listed with meanings which exist in manuscrtips glossary.

---

* Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, saband@sakarya.edu.tr

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Key Words: Term Glossaries, Terceme-i Akrabâdîn, 15. Centruy Medicine Terms.

“Bir dildeki kelimeleri esas alarak, onların temel anlamlarını, kazandıkları yan anlamlar ile başka kelimelerle kurdukları ifadelerdeki anlam inceliklerini, değişik kullanımlarını, deyimlerini gösteren ve dilin bütün söz varlığını içine alan kitap (Korkmaz 2007, 199)” şeklinde tanımlanan sözlükler, hazırlandıkları dili konuşan insanların öğrenme ve konuşma faaliyetlerinde kullandıkları sözcükleri içeren önemli eserlerdir. Sözlükler konu ve yöntem bakımından değişik sınıflandırmalara tabi tutulabilirler. Bu sınıflandırmalardan birisi sözlüğü kullanacak kitleye göre yapılan tasniftir. Kullanıcı kitesi bakımından sözlükler genel ve teknik sözlükler olarak iki başlıkta incelenir.

Genel sözlükler “Bir yazı dilinin kendisine mal edilmiş ve yaygınlaşarak genellikle niteliği kazanmış olan bütün kelime ve deyimlerini, özel bir alana yönelmeden tanımlayan ve açıklamalara bağlayan (Korkmaz 2007, 99)” sözlüklerdir.

Alan sözlükleri ya da uzmanlık alanı sözlükleri olarak da isimlendirilen terim sözlükleri ise “özellikle mesleklere dayanan belli grupların, belli kesimlerin dilini yansıtan sözlüklerdir (Aksan 1995, 405).”

Çalışmamızın konusu 15. yy.a ait önemli bir tıp metni olan Terceme-i Akrabâdîn adlı eserin terim sözlüğü olarak hazırlanmış “İstılah Lügati” bölümünün uzmanlık alanı sözlükleri bakımından değerlendirilmesi ve sözlükteki madde başı sözcüklerin anlamlarıyla birlikte liste hâlinde sunulmasıdır.

“Tıp yazmalarının söz varlığı açısından, belirgin özelliklerinden biri, günlük dildeki sözcüklerin birçoğunun, birer tıp terimi olarak farklı bir anlamla kullanılmasıdır (Önler 1998, 11).” Hem bu özellikleri sebebiyle, hem de metinlerdeki farklı dillerden alınmış, geçirdikleri ses ve şekil değişiklikleri sebebiyle günümüz sözlüklerinde bulunmayan bitki, cevher, hastalık vb. sözcüklerin tamamını anlamlandırıp metni anlayabilmek pek de kolay değildir. Bu sebeple tarihî tıp metinlerini gereği gibi anlayabilmek için eski tıp anlayışına vakıf olmak ve dönemin tıp

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

terimlerini bilmek gerekmektedir. Tıp terimlerinin en sağlıklı öğrenileceği eserler de şüphesiz dönemin uzmanlık alan sözlükleridir.

Terceme-i Akrabâdîn'in ıstılah lügati, Edviye-i Müfredé'nin IV. bölümüyle birlikte tıp alanındaki ilk terim sözlüklerinden olması bakımından son derece önemlidir. Anadolu'da Türkçe olarak yazılmış ilk tıp eseri olarak kabul edilen Edviye-i Müfredé'nin IV. bölümü Arapça-Farsça-Türkçe bir terimler sözlüğüdür (Canpolat, 2007, 13).

Terceme-i Akrabâdîn, Cürçânî lakabıyla tanınan büyük İslâm hekimlerinden Zeyneddin Ebu'l-Fazl İsmail bin Hüseyin Cürçânî'ye ait Zahîre-i Harzemşâhî adlı Farsça eserin akrobâdîn kısmının Sabuncuoğlu Şerefeddîn tarafından yapılan tercümesidir. Tercüme yapan Sabuncuoğlu Şerefeddîn, aslında 31 bâb olan esere iki bâb da kendisi eklemiş ve eseri 33 bâb olarak düzenlemiştir. Sabuncuoğlu, hekimler tarafından hazırlanan ilaçların etkilerinin ne kadar süreyle devam edeceğini, ilacın etkisini ne zaman kaybedeceğini hekimlerin bilmesi gerektiği düşüncesinden hareketle esere yirmi dokuzuncu bâb olarak terkiplerin etki sürelerini anlatan bir bölüm, son olarak da terimlerin daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak ve yanlış anlaşılmaları önlemek için bir ıstılah lügati eklemiştir. İstılah lügatiyle ilgili ifadeleri oldukça dikkat çekicidir:

"otuz üçüncü **(10)** bâb bu kitâbuñ içindeki ıstılah lügati **(11)** düzdüm şol sebebden kim eger bu kitâbı **(12)** şırf türki édecek olurısam türki **(13)** dil ebter dıldür kelâmuñ halâveti kıalmaz **(14)** ve mecmü' ıstılah eñibâdan bozılır ve zâyı' **(15)** olur (S. 5b)."

Yukarıdaki bölümde görüldüğü gibi Sabuncuoğlu ıstılah lügatini hazırlama sebebini açıklarken Türkçe için "faydasız, neticesiz, kısır vb." anlamlarına gelen "ebter" sözcüğünü kullanmış, Türkçenin bu özelliğinden dolayı hekim ıstılahlarının yani terimlerinin bozulmasını önlemek için esere bir terim sözlüğü ilave etme ihtiyacı hissettiğini belirtmiştir. Bazı kaynaklarda Sabuncuoğlu'nun eserlerini sadece Türkçe yazmasından hareketle onu bilinçli bir Türkçeci olarak gösterme

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

çabaları dikkat çekmektedir. Ancak yukarıdaki ibâreler bu düşüncüyü çürütür niteliktedir. Sabuncuoğlu'nun eserlerini Türkçe yazarak Türkçe, Türk tıbbı ve Türk tıp diline çok büyük hizmetler verdiği doğrudur ancak bunun sebebini onun Türkçeye bakış açısına bağlamak yanlış olur. Onun eserlerini Türkçe yazmasının sebebi hem Akrebâdîn hem de diğer eserlerinde ifade ettiği gibi Anadolu'daki insanların büyük çoğunluğunun Arapça ve Farsça bilmemesidir.

XV.yy.ın önemli hekim ve cerrahlarından olan Sabuncuoğlu Şerefeddin'in doğum yılı ile ilgili kaynaklar arasında bazı farklılıklar mevcuttur. Onun Milâdî 1385 Hicrî 787 yılında doğduğunu (Uzel 2004, 12) yazan kaynakların yanısıra doğum yılını Milâdî 1383 (Uzel 1999, 3) ve 1386 (Bayat 2003, 257) olarak gösterenler de vardır. Sabuncuoğlu'nun Mücerrebname adlı eserinin 1-b numaralı varlığında verdiği bilgiler doğduğu yılı şüphe bırakmayacak biçimde açıklığa kavuşturmuştur:

bilgil ve âgâh olğıl kim hicret-i nebeviyyenüj sekiz yüz yétmiş üç yılı olmışıdı bu za'îf nañîf añvecin'n-nâs şerefe'd-dîñ bin 'ali bin el-hâc ilyas 'afiyallâhü 'anhüm bi-ñurmeti'n-nebiyyi ve'l-'abbâs eydür 'ömrüm heştâd u beş olmışıdı (Müc. A.3729)

Yukarıdaki ifadelerden yazarın Mücerrebname adlı eserini Hicrî 873 yılında yazdığı ve bu eseri yazdığında seksen beş yaşında olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla da Sabuncuoğlu Mücerrebname'yi Milâdî 1468 yılında yazmıştır ve doğum yılı da Hicrî 788 Milâdî 1386'dır.

Yaşadığı dönemde gerek tıp alanında ve gerekse cerrâhî alanda çok önemli eserler vererek Anadolu'da Türkçenin tıp dili olmasına önemli hizmetlerde bulunmuş Sabuncuoğlu'nun ölüm yılı tam olarak bilinmemektedir. Ancak yazıldığı yıl dikkate alınırsa 1468 yılında hayatta olduğu Mücerrebname adlı eserinden anlaşılmaktadır.

Eserleri

Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye Sabuncuoğlu Şerefeddin'in dünya çapında tanınmış eseridir. 11. yüzyılda yaşamış ünlü İslâm hekimi Endülüslü Ebulkasım Zehrâvî'nin Tasrif isimli ansiklopedik eserinin cerrâhîye ayrılan son bölümü esas alınarak (Uzel 2004, 21) hazırlanmış olan eser 1465 yılında yazılmıştır. 136 cerrâhî girişim ve 163 cerrâhî âletin resimlerini ihtivâ eden (Bayat 2003, 257) eser içerdiği resim ve minyatürler sebebiyle Sabuncuoğlu'nu tıbbî illüstrasyonda öncü yapmıştır (Uzel 2004, 89).

Mücerreb-nâme

Sabuncuoğlu'nun 1468 yılında yazdığı önemli eserlerinden biridir. Sabuncuoğlu bu eserinde denemiş olduğu ilaçların yapılışlarını anlatmıştır. Türk tıbbının ilk deneysel kitabı olarak değerlendirilen (Bayat 2003, 258) eser Sabuncuoğlu'nun seksen iki yaşında kaleme aldığı son eseridir.

Terceme-i Akrabâdîn

Cürcânî lakabıyla tanınan büyük İslâm hekimlerinden Zeyneddin Ebu'l-Fazl İsmail bin Hüseyin Cürcânî'ye ait Zahîre-i Harzemşâhî adlı Farsça eserin akrabâdîn kısmının tercümesidir. Eserin tercüme edildiği tarih ile ilgili olarak elimizdeki nüshalar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Tercüme tarihi, Süleymaniye ve Millî Kütüphane nüshalarında Hicrî 850 olarak verilirken Topkapı Kütüphanesi nüshasında 858'dir. Bize göre doğru olan 858 tarihidir zira her üç nüshada da bulunan bir ibâre vardır ki eserin tercüme edildiği tarihe ışık tutacak niteliktedir:

ammâ ba'de sebeb-i taḥrîr-i kitâb ve mücib-i taştîr-i ḥiṭâb oldur kim târiḥ-i hicret-i nebevîyyetü'l-muştafânuḡ şallî allâhü 'aleyhi ve sellem sekiz yüz elli [sekiz] yıld ki şehr-i amâsiyye-i ḥarresehallâhü 'alî'l-beliyye taḥtında ol sultân-ı selâṭîn sultân ibni sultân ḳâhîru'l-keferet ve'l-fücret ve't-ṭuḡyân şehzâde-i cihân-baḥt ve cihân-baḥş sultân bâyezid ḥan ibni sultân meḥmed ḥan âl-i 'oşman 'alellâhü şânehü ve evzaḥu'l-'ale'l-'âlemin burhânehü pâdişâhıdı (S. 4a 11/17 – 4b 1/4; M. 1b 19 – 23; T. 2a 6 – 11)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Yukarıdaki cümleler her üç nüshada da bulunmaktadır ancak köşeli ayraç içerisinde verilen [sekiz] ibaresi sadece Topkapı nüshasında vardır. Burada dikkat çekmek istediğimiz ibare eserin yazıldığı dönemde Sultan II. Bayezid'in Amasya'da şehzade olduğunu ifade eden cümledir. Sultan II. Bayezid'in doğum yılı 1448'dir (Osmanlı Ans. 1999, 73). Eserin Millî Kütüphane ve Süleymaniye Kütüphanesi nüshalarındaki Hicrî 850 yılı Milâdî 1446'ya tekabül etmektedir ki bu tarihte şehzade henüz doğmamıştır. Şehzadenin 7 yaşında Amasya'ya vali olarak gönderildiği de bilinmektedir. Bu sebeple eserin yazılış tarihi olarak Topkapı nüshasındaki ibare doğrudur ve eser II. Bayezid'in Amasya'ya vali olarak gönderildiği 1454 yılında yazılmış olmalıdır.

Akrabâdîn Yunanca "graphizon" sözcüğünün Arapça ve Farsçaya geçmiş biçimidir ve sözcük anlamı ilaç hazırlanış şekillerini içeren kitap demektir. Sözcük dönem eserlerinde daha çok krâbâdîn biçiminde kullanılmış, daha sonra akrabâdîn şeklini almıştır. Gerek İslâm tıbbında ve gerekse Türk tıbbında Akrabâdîn adını taşıyan ya da içerik olarak akrabâdîn niteliğinde olan birçok eser vardır.

Eserin nüshaları

Sabuncuoğlu'nun Terceme-i Akrabâdîn eserinin bilinen üç nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar Topkapı Sarayı Müzesi, Süleymaniye Kütüphanesi ve Millî Kütüphane nüshalarıdır. Çalışma için taradığımız bu nüshaların istinsah tarihi itibarıyla en eskiden daha yeniye doğru sıralanışları ve özellikleri şunlardır:

Topkapı Sarayı Nüshası

Eserin bilinen nüshaları içerisinde en eski tarihli olanıdır. Topkapı Sarayı III. Ahmet Kitaplığı A. 2124 numarada kayıtlıdır. Eser nesih hatla yazılmış, kısmen harekeli, her sayfasında on yedi satır bulunan 165 varaktır. Mehmed bin Ali Muzaffer tarafından 1476 yılında istinsah edilmiştir.

Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kitaplığı 3536 numarada kayıtlı nüshadır. Bu nüsha her sayfasında nesih hatla

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

yazılmış on yedi satır bulunan toplam 281 varaktır. Varak sayısı diğer nüshalardan oldukça fazla olan bu nüsha hem ebat olarak diğer nüshalardan küçük hem de satırlar diğer iki nüshadan kısadır. Dolayısıyla da varak sayısına bakarak bu nüshanın içerik bakımından diğerlerinden daha kapsamlı olduğu düşünülmemelidir. Eserin istinsah tarihi 1674'tür.

Millî Kütüphane Nüshası

Millî Kütüphane A. 8522/1 arşiv numarasına kayıtlı nüsha her sayfasında 23 satır bulunan nestalik hatla yazılmış 128 varaktır. İstinsah tarihi 1683 olan yazmanın bâb başlıkları ve sözbaşları kırmızıdır.

Çalışmada eserin bilinen üç nüshası da taranmış ve her üç nüshadaki madde başı sözcükler de listeye alınmıştır. Hangi sözcüğün hangi nüshadan alındığının anlaşılması için kısaltmalardan yararlanılmış, her nüsha için bir kısaltma kullanılarak madde başı sözcüğün anlamının verilmesinin ardından anlamın hangi nüshadan/nüshalardan alındığı gösterilmiştir.

Sözlükçülükte madde başları ya "alfabetik" ya da "türeme sırası" göz önünde bulundurularak sıralanır. (Boz 2006, 28) Eserde madde başı sözcükler geleneksel tutum olarak nitelendirilen alfabetik sıra ile dizilmiştir ancak bu sıralamada dikkat çeken husus üç eserde de bu sıralamada hatalar bulunmasıdır. Daha açık ifade edilecek olursa aynı harfle başlayan bütün madde başları aynı harfte alınmış ancak bu sözcükler kendi içerisinde tam bir tasnife tabi tutulmamıştır. Örneğin eserde **rubb, rubb-ı helîle, rubbi's-sūs, rubüb, rünās** sıralamasıyla yer alması beklenen madde başları **rünās, rubbi's-sūs, rubb, rubüb, rubb-ı helîle** sırasıyla verilmiştir. Bu türden sıralama sorunları azımsanmayacak kadar fazladır. Bu yönüyle eser sözlükçülük tekniği bakımından kusurludur.

Eserin yazıldığı dönemde kullanılan alfabenin gereği olarak günümüz sözlüklerinde aynı harfte yer alması gereken sözcükler farklı harflerde bulunmaktadır. Çalışmada bu türden

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

sözcükler de aynı harfe alınmış, eserdeki madde başları günümüz alfabetine göre yeniden sıralanmıştır.

Eserin sözlüğünde bazı madde başlarının anlamları açıklanmamış, sözcüğün yaygın olarak kullanıldığını ifade etmek için olsa gerek "ma' rüfdur" ibaresi ile yetinilmiştir. Çalışmada bu sözcüklerin dikkate değer olanlarının anlamları çeşitli sözlüklerden bulunarak köşeli ayraç içerisinde verilmiştir.

Okunuşundan emin olunamayan sözcükler ayraç içinde soru işaretiyle (?) gösterilmiştir. Eserde madde başı sözcüklerin çoğulları için yeni bir madde başı oluşturulmuş, dolayısıyla da **mafşal** ve çoğulu olan **mafâşıl** vb. sözcükler farklı madde başlarında yer almıştır. Bu türden yapılar çalışmamızda aynı madde başına alınmış, sözcüklerin çoğulları koyu ve yatık olarak gösterilmiştir. (**mafşal**: Bendükşelerdür. **mafâşıl** cem'idür.)

İncelenen nüshalar içerisinde Süleymaniye Kütüphanesi ve Millî Kütüphane nüshalarının, madde başı sözcük sayısı bakımından birbirlerine çok yakın oldukları, Topkapı Sarayı nüshasına oranla çok daha az sözcük ihtiva ettikleri görülmüştür. Topkapı Sarayı nüshasında 1236 madde başı sözcük (Bu sayı aynı madde başına alınan birden fazla terim ve sözcükler de eklenince 1269 olmaktadır.) varken Süleymaniye Kütüphanesi nüshasında bu sayı 106, Millî Kütüphane nüshasında 98'dir. Topkapı Sarayı nüshasıyla diğer nüshalar arasındaki fark oldukça fazladır. Topkapı Sarayı nüshasının istinsah tarihi oldukça eskidir (1476) ve lügatindeki madde başı sözcük sayısının fazlalığını buna dayandırmak mümkündür. Zira Sabuncuoğlu eserinde terimlerin bozulma endişesinden bahsetmektedir. Bu endişe sebebiyle olsa gerek birçok terim ve bitki adını lügate dâhil etmiştir ancak ilerleyen zaman içerisinde bu terim ve isimler dile yerleşmiş, bozulma endişesinin ortadan kalkmasıyla da geç istinsah edilen nüshalara alınmamış olmalıdır.

A

âbgjne: Sırçadur. (T.)

âbj: Hayvadur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ābkāme: Arpa hamjirinden düzerler bir ekşi şudur. (M, S, T.)

ābsūd: Bir edviyye yunmağdur havānda dögüp üzerine geleni alup çökerürler alurlar. (M, S, T.)

ābtābe: İbrıkdur. (T.)

‘āc: Fil süngügidür. (T.)

‘ades-i muқаşşer: Kabuğı çıkmış mercimekdür. (T.)

af’j: Dişi yılana dەرler adı kurzedür. (M, S, T.)

aĥcār: Taşlardur. (T.)

aĥlāf: Ma’rūfdur. (T.) [Birinin yerine geçecekler, halefler.]

aĥlāṭ: Hılṭuṅ cem’idür. Hılṭ şafrā ve balğam ve sevdā ve kandur. Aĥlāṭ hılṭuṅ daĥı cem’idür hılṭa birkaç dürlü nesneyi karışdurmağa dەرler. (M, S, T.)

aĥmed ferric: Bir hekim adıdur. (T.)

aĥmer: Kızıldur. (T.)

aĥren: Bir hekim adıdur. (T.)

āhū: Geyikdür. (T.)

aĥvec: Hācetlürakdur. (M, S, T.)

aĥyānā: Gāh gāh demek olur. (T.)

aĥākıyā: Kuzṭ uşāresidür. (T.)

‘ākırkarĥā: Tarĥūn-ı cebeljnūṅ kökidür. ‘ūd-ı ĥahr-ı mağribi daĥı oldur. (T.)

aĥmā’-ı rummān: Enār göbegidür. (M, S, T.)

aĥrās: Kırşuṅ cem’idür. Kırş güljceye dەرler. (T.)

aĥrāşu’l-afā’j: Bir kırşdur kim ol dedüğümüz af’j etinden düzerler, tiryāk-ı fārūk terkijbinde isti’māl olur. (T.)

aĥrāşü’l-büzür: Şol kırşdur kim anı toĥmlarla düzerler.(T.)

aĥrāşü’l-ĥaşĥāş: Ĥaşĥāş kırşıdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

akrāşü't-ṭebāşjr-i kāfūrj: Kāfūrıla düzülmüş kırş-ı ṭebāşjrdür. (T.)

ālū: Erükdür. (T.)

āmile: Emlecdür. (T.)

'anber-i eşheb: Ma'rüfdur. (T.) [Boz renkli bir mimoza çiçeği türü.]

anjšōn: Ma'rüfdur. (T.) [Anason]

'anzurūt: Ma'rüfdur. (T.) [Gözotu.]

anzurūt-ı mürebbj: Oldur kim anzurūtı eşek südine işladurlar yine kırudurlar. (T.)

a'rāz: Cem'idür maražuñ. Bir hāldür marazlarda vākı' olur bu sözün beyānı ṭıbbuñ külliyātında ma'lüm olur. (M, S, T.)

'araz: Maraža tābi'dür. (S.)

ard-ı 'ades: Mercimek unıdur. (T.)

ard-ı cev: Arpa unıdur. (M, S, T.)

ard-ı kürsene: Burçağ unıdur. (T.)

'aşab: Siñirdür. (T.)

aşābi' hürmüs: Ma'rüf edviyyedür. (T.) [Sorıncan denen mavi çiçekli bir çiğdem türü.]

aşābi' ü'ş-şufr: Zerdeçübdur. (T.)

aşānāsiyā-yı kebjr: Bir terkıjb adıdur. (T.)

aşānāsiyā-yı sağjr: Bu dağı ancılayın terkıjb adıdur. (T.)

asārün: Bir otdur ma'rüf. (T.) [Kedi otu.]

'aşe'r-rā'j: Mā dudak (?) dedükleri otdur. (T.)

'asel: Baldur. (T.)

'asel-i belādur: Belādur balıdur. (T.)

'asel-i hıyārşenber: Hıyārşenber balıdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

'asel-i muşaffā: Kefi alınmış baldur. (T.)

aşfer: Şarudur. (T.)

aşhāb-ı kıyās: Şonra gelen tabiblerdür. (T.)

aşhāb-ı tecribe: Öndin gelen tabiblerdür. (T.)

āsib: şatemedür. (M, S, T.)

aşlü'l-luffāh: Luffāh kökidür. (T.)

aşlü's-sūsen: Buyan kökidür. (M, S, T.)

aşlü'ş-şibiş: Torak otı köki. (T.)

aşkar: Kızılsağı. (T.)

'atūs: Bir aқsurducı edviyyedür. (T.)

ayāric: Şol terkıbler adıdur ki tenkıye-i dimāgiçün ola.(M,S, T.)

ayāric-i rūfes ve ayāric-i lügāziyā ve ayāric-i erkifānis ve ayāric-i cālīnūs ve ayāric-i faykarā: Bu cümlesi terkıb adlarıdır. (T.)

azfāru't-tıj: Bir Hindı otdur kim aņa dıv dırnaķı dەرler. (M, S, T.)

azlāf: Şıgır dırnaķı. (T.)

'azle: Bir 'uzvdur ki mü'ellef etden ve sıjirden Türkcesi çanak dەرler. (M, S.) Sünükleri birbirine ulaşdıran sıjirlerdür ki sünük üzerinde olur. (T.)

B

ba'ar: Kıgıdur. **ba'ūr** anuğ cem'idür. (T.)

ba'arü'l-maz: Keçi kıgıdur. (T.)

bābūne: Bābādyadur. (T.)

bādām-ı şırjın: Tatlı bādāmdur. (T.)

bādām-ı talh: Acı bādāmdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- bādiyān:** Rāziyānedür. (T.)
- bādrenbūye:** Bādrenbedür. (T.)
- bādrūc:** Tere-i ħorāsānidür. (T.)
- baġla:** Ma´rūfdur. (T.) [Baġla.]
- bālsaġjs:** Bir ħekīm adıdır. (T.)
- bānīd ve pānīd:** Şekerden çekilmiş ´aķīdedür. (M, S, T.)
- bārzed ve bjrevder:** Dāne çādırdur. (M, S.) **bārzed ve bjrzed:** Dāne çādırdur. (T.)
- bāsūr:** Ağuz igidür. (M, S, T.)
- bāşak:** Atmacadur. (T.)
- bāz:** Toġandur. (T.)
- ba´zı:** Birez demekdür. (T.)
- bedel:** Beñdeşdür. (T.)
- bedriġa:** Şol otlardur ki kuvvetlerini ince tamarlardan geçürür, a´zāya eşişdürür. (M, S, T.)
- behmen-i aġmer:** Kızıl behmendür. (T.)
- behmen-i ebyaz:** Aķ behmendür. (T.)
- belīlec ve belīle:** Ma´rūfdur. (T.) [Belīle otu.]
- belūţ:** Pelitdür. (T.)
- benādīķü´l-büzūr:** Bir terkīb adıdır. (T.)
- benefsec ve benefşe:** Benevşedür. (T.)
- benefşe perverde:** Pisenmiş benefşedür. (T.)
- benefşe-i ħuşk:** Kuru benefşedür. (T.)
- benek:** Pāk (?) urıdır. (T.)
- berencāsef:** Ayvadanādur. (T.)
- berg-i bādyān:** Rāziyāne yapraġıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- berg-i bezr-i kaṭūnā:** Bezr-i ḥatun yaprağı. (T.)
- berg-i çügündür:** Çügündür yaprağıdır. (T.)
- berg-i ğār:** Defnı yaprağıdır. (T.)
- berg-i ḥubbāzj:** Ebemgömece yaprağıdır. (T.)
- berg-i ḥurfe:** Pirpirim yaprağıdır. (T.)
- berg-i 'inebü's-ša'leb:** İt üzümü yaprağıdır. (T.)
- berg-i kerefis:** Kerefis yaprağıdır. (T.)
- berg-i kök:** Mārül yaprağıdır. (T.)
- berg-i kürneb:** Kelem yaprağıdır. (T.)
- berg-i mürd:** Mersin yaprağıdır. (T.)
- berg-i sezāb:** Bıĝanūs yaprağıdır. (T.)
- besbāse:** Ma' rüfdur. (T.) [Küçük hindistan cevizi.]
- besfāyic:** Ma' rüfdur. (T.) [Bespāye.]
- beşre:** Sivilcidür. (M,S,T.) **büşür** anuĝ cem'idür. (T.)
- bevl:** Südükdür. (T.)
- beyāz:** Aĝdur. (T.)
- bezr:** Toĝmdur. (M, S, T.)
- bezr-i helyün:** Oldur kim ba'zı yerde aĝa ĝulan ĝuyruĝı dەرler anuĝ toĝmidur. (T.)
- bezr-i kaṭūnā:** Aĝ bezr-i ḥatundur. (T.)
- bezrü'l-başal:** Şoĝan toĝmidur. (T.)
- bezrü'l-bıṭıĝ:** Ğavun toĝmidur. (T.)
- bezrü'l-cırcır:** Tere toĝmidur. (T.)
- bezrü'l-encere:** Işırĝan dikenı toĝmidur. (T.)
- bezrü'l-ḥandaĝükj:** Yoncanuĝ bir nev'idür, aĝa ḥandaĝükj dەرler. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- bezü'ı-ħařħāř:** Ĥařħāř toħmıdur. (T.)
- bezü'ı-ħıyār:** Ĥıyār toħmıdur. (T.)
- bezü'ı-ħıyāreyn:** Ĥıyāruřancār toħmıdur. (T.)
- bezü'ı-ħurmel:** Yüzerlik toħmıdur. (T.)
- bezü'ı-kerefis:** Kerefis toħmıdur. (T.)
- bezü'ı-ķıřřā:** řenħıyār toħmıdur. (T.)
- bezü'ı-verd:** Gül toħmıdur. (T.)
- bezü'r-rařbe:** Yonca toħmıdur. (T.)
- bezü'r-rāziyānec:** Rāziyāne toħmıdur. (T.)
- bezü's-sezāb:** Biğunūs toħmıdur. (T.)
- bezü's-sezābü'ı-cebeli:** Yabān biğunūsı toħmıdur. (T.)
- bezü'z-zūfā:** Zūfā toħmıdur. (T.)
- biğ-encir:** Kene ağacıdur. (T.)
- biring-i kābil:** Ma'rūfdur. (T.) [Özellikle mafsall hastalıklarının tedavisinde ve tenya düşürmek için kullanılan, fūlfūlden daha beyaz bir tür tohum, barank.]
- biryān:** Ķavrulmuşdur. (M, S, T.)
- būdine:** Yarpuzdur. (T.)
- buhūr:** Tütsidür. (T.)
- bulbul:** Büberdür. (T.)
- būli:** Bir Ĥekimūğ adıdur. (T.)
- bunduğ-ı hind:** Hindüstān finduğıdur. (T.)
- būrağ-ı ermeni:** Selāmeřtidür. (M, S.) Būre-i ermeniğdür. (T.)
- būre-i surħ:** Ķızıl būredür. (T.)
- burūdet:** řovuklığdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- büst-ı pîh-i luffâh:** Luffâh kökinün çabıdır. (T.)
- bürâdetü'l- 'âc:** Fil süñüginün ikindüsidür. (T.)
- bürüd-ı esved:** Bir tütüyâdur kim gözün yaşın keser. (T.)
- büsr:** Hâm hurmâdur. (T.)
- büssed:** Mercândur. (M, S.) Mercân dibidür. (T.)
- büst-i cev:** Arpa çavıdır. (T.)
- büz-i kühç:** Tağ keçisidür. (T.)
- büzürg dârü:** Bir terkîb adıdır. (T.)

C

- ca' de:** Bir nev' dür şîhden. (T.)
- cāvşîr cevâşîr:** Eksî bir edviyyeddür ma' rûf. (T.)
- cebelâheng:** Genc hûddur. (M, S.) Genc hûd tohmıdır. (T.)
- cenâ':** Anduzdur. (M, S, T.)
- cerâhat:** Yaradur. (T.)
- cerb:** Bağludur. (T.)
- cevâriş:** Terkiş adıdır. (T.)
- cevârişât:** Yemek sinjirici terkîb adıdır. (M, S, T.)
- cevâriş-i belâdur:** Belâdur cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i cevzi:** Bir cevârişün adıdır. (T.)
- cevâriş-i dârçîni:** Dârçîni cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i encüdân:** Encüdân cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i habbü'l- 'âs:** Mersin yemişi cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i helîlec-i aşfer:** Şaru helîle cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i hindç:** Bu dağı bir cevârişdür kim hindüstan hekimleri taşnif etmişler. (T.)
- cevâriş-i kâfûr:** Kâfûr cevârişidür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

-
- cevâriş-i kündür:** Kündür cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i milh-i hindj:** Tuz cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i mu'tedil:** Ma'rûfdur. (T.)
- cevâriş-i müşk:** Müşk cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i pih-i engüş:** Pih-i engüş cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i sakankür:** Sakankür cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i sumāk:** Sumāk cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i şehir-i yārān:** Bir cevârişün adıdır. (T.)
- cevâriş-i tebâşir:** Tebâşir cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i turunc:** Turunc cevârişidür. (T.)
- cevâriş-i 'ūd:** 'Üdila düzilen cevârişe dërler. (T.)
- cevâriş-i zencebil:** Zencebil cevârişidür. (T.)
- ceviz-i hindj:** Hindüstân kôzıdır. (T.)
- ceviz-i hindj mürebbj:** perverde olmuş hindüstân kôzıdır. (T.)
- ceviz-i mürebbj:** Kôz perverdesidür. (T.)
- cevizü's-serv:** Servi ağacınun kôzakıdır. (T.)
- cezer-i mürebbj:** Keşur mürebbjısidür. (T.)
- cıntıyānā:** Kızgun otdur. (T.)
- cırcır:** Teredür. (T.)
- ciger:** Bağırdur. (T.)
- cuğarāt:** Yoğurtdur. (T.)
- cüft-āferid:** Bir edviyye adıdır. (T.)
- cüllāb:** Ma'rûfdur. (M, S, T.) [Gül suyu, gül şerbeti.]
- cümmehüdj:** Bir şarāb adıdır. (M, S, T.)
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

cüzām: Ma'rūfdur. (T.)

çüb-ı rih: 'Ūd ağacıdır. (M, S, T.)

D

daḥmeryā: Bir terkib adıdır. (T.)

daḳıḳ: Undur daḥı ince dēmekdür. (T.)

daḳıḳü'l-bāḳla: Bāḳla unıdır. (T.)

daḳıḳü'l-ḥafri: Daḳıḳ otdur, ḥafri nisbetdür. (T.)

daḳıḳü'l-ḥınta: Buğday unı. (T.)

daḳıḳü'ş-şa'ir: Arpa unıdır. (T.)

dār-ı fulful: Ma'rūfdur. (T.) [Baş biberi, uzun biber.]

dār-ı pūlpūl: Dār-ı fulfuldur. (T.)

dār-ı şışa'ān: Tefsir-i edviyyede beyān olınmışdır. (T.)

dā'ü'l-fil: Bir 'illetdür ki adamuñ baldırı ve topuḳı bağlanur. (T.)

dā'ü's-şaleb: Bir 'illetdür ki adamuñ saçı saḳalı dōkilür. (T.)

debjü'l-lük: Bu daḥı bir ma'cūn adıdır. (T.)

debjü'l-verd: Bir ma'cūn adıdır. (T.)

def': Gidermekdür. (T.)

dem: Ḳandur. (T.) **dimā'** anuñ cem'idür. (T.)

dem'a: Gözyaşıdır. (T.) **dümū'** anuñ cem'idür. (T.)

demevj: Ḳan sebebinden olan nesnelere dērler. (T.)

demü'l-aḥaveyn: Şol edviyyedür kim aña iki ḳarındaş ḳanı dērler. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

demü'l-ḥuffāş: Yarasa kanıdır. (T.)

demü'l-meyt (?): Şol nesnedür kim bedene bu sebeble kan otura. (T.)

dermine: Yavşandır. (M, S, T.)

derü nec-i 'akrebj: Bir edviyyedür ma'rûf. (T.)

devā ve dārū: İkişi daḥı ot demekdür. (T.)

devā'ü'l-āḥer: Bir dürlü ot daḥı demek olur. (T.)

devā'ü'l-ḳay: Kuşduracak otdur. (T.)

devā'ü'l-kürkümü'l-kebjr ve devā'ü'l-kürkümü'ş-şagjr ve devā'ü'l-kilkü'l-kebjr ve devā'ü'l-kilkü'ş-şagjr ve devā'ü'l-ḥatāḫif: Bu zikr olınan devālar her biri bir terkjb adıdır.

devā-yı ḥār: İssi devā demek olur. (T.)

dıbk: Ökseye dەرler. (M, S.) Ağaçda biten purça dەرler. (T.)

dimāğ: Beynidür. (T.)

dimne: Dilküdür. (T.)

dımuḳrāḫis: Bir şarāb terkjbidür. (T.)

diyābjḫis: Yünān lügatidür, ma'nāsı dolāb demek olur. Selesü'l-bevdür kim susamağı ḳatı olur, su içdükçe selesü'l-bevl artar. (T.)

duhn: Yağdur. (T.)

duhn-ı bādām: Bayām yağıdır. (T.)

duhn-ı ḥabbetü'l-ḥazrā: Sakız ağacı toḫminuḡ yağıdır. (T.)

duhn-ı ḥall: Şırgün yağıdır. (T.)

duhn-ı küncid: Şırgün yağıdır. (T.)

duhn-ı nārdjn: Sünbül-i rümjdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- duhn-ı nîlûfer:** Nîlûfer yağıdır. (T.)
- duhnü'l-âs:** Mersin yağıdır. (T.)
- duhnü'l-bân:** Bân yağı. (T.)
- duhnü'l-belesân:** Belesân yağıdır. (T.)
- duhnü'l-benefsec:** Benefşe yağı. (T.)
- duhnü'l-ħırva':** Kene tohumu yağıdır. (T.)
- duhnü'l-ħulân:** Söğüt yağıdır. (T.)
- duhnü'l-verd:** Gül yağıdır. (T.)
- duhnü's-sefercel:** Ayva yağıdır. (T.)
- duhnü's-sūs:** Sūsen yağıdır. (T.)
- duhnü'z-zeyt:** Zeyt yağıdır. (T.)
- dūķū:** Yabân keşur tohumudur. (T.)
- dübeyle:** Cerāhatden bir nev'dür. (T.)
- dürd-i rūġan-ı sūsen:** Sūsen yağınınuñ mürdidür. (T.)
- dürd-i rūġan-ı toħm-ı kettân:** Kettân toħminuñ yağınınuñ dürdidür. (T.)
- dürd-i sirke:** Sirkenüñ mürdidür. (T.)
- E**
- ebār-ı muħriķ:** Kırşun külidür. (M, S, T.)
- ebhül:** Ardıc yemişidür. (M, S, T.)
- ebnec:** Bir heķimüñ adıdır. (T.)
- ebrenc-i kābilj:** Biring-i kābiljdür. (T.)
- ebrişjm-i ħām:** Çig ebrişjm. (T.)
- ebter:** Ma'rüfdur. (T.) [Kısır, faydasız, neticesiz.]
- ebyaz:** Aķdur. (T.)

edviyye: Şol otlardur kim mu'alecede isti'mâl olunur. (M, S, T.)

edviyyetü'l-ḥayvāniyye: Ḥayvānlardan isti'mâl olan nesnelere dërler. (T.)

edviyyetü'l-ıṭriyye: Kõkusı gõkçek otlardur. (T.)

edviyyetü'l-yābise: Kuru otlara dërler. (T.)

efregūma'mā: Bu daḥı terkıjb adıdur. (T.)

eftimūn-ı ıkrıṭı: Şol eftimūndur kim ıkrıṭde biter. (T.)

efyūn: Ma'rūfdur. (T.) [Haşhaş bitkisinden elde edilen uyuşturuucu bir madde, afyon.]

eḳālım: İḳlımıldür. (T.)

ekyāl: Cem'idür keylüñ. Keyl ölçekdür. (T.)

elbān: Südlerdür. (T.)

elṭaf: Yumşakraḳdur. (M, S, T.)

em'ā: Cem'idür mi'ānuñ, mi'ā bağarsuḳdur. (M, S, T.)

emākın: Mekānlardur. (T.)

emlec: Ma'rūf. (T.) [Hindistan'a mahsus devāyî bir meyve, amlacotu.]

emlec-i mürebbı: Perverde emlecdür. (T.)

enār-ı şırın: Tatlu nārdur. (T.)

enār-ı turş: Ekşi nārdur. (T.)

enberbārıs ve emırbārıs: Kaṭun tuzluğıdur. (T.)

encır-i bestı: Kābuğı yufka encıre dërler. (M, S, T.)

encüdān-ı rümj: Ba'zılar dëmişlerdür kim bınduḳdur ve ba'zılar cāşūrdur dërler. (T.)

enderūḫūrūn: Tiryāḳ-ı fārūka girer bir terkıjb adıdur. (M, S, T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

enderümāhūs: Bir terkīb adıdır muşannifi adıyla zikr olur. (M, S, T.)

enfihe: Māyedür, yoğurt toğdurur. (M, S.)

engized: Kaşnıdır. (M, S, T.)

enüş-ı dārū: Terkīb adıdır. (T.)

erneb: Tavşandır. (T.)

erziz-i sūhte mağsūl: Yunmuş kal'ij külidür. (T.)

esbāb: Cem'idür veznüh. Vezn tartmağdur. (T.)

eşer: Cerāhatden yā çiçekden yā zahımdan kalan lekeye dەرler. (T.)

eskanķūr: Saķanķürdür. Mısır şehrinde Nij ırmağı kenārında anı timsāh enükler. Kuru yerde kalan saķanķūr olur, ırmağa düşen timsāh olur. (T.)

esķil-i meşvi: Bişmiş yabān şoğanıdır. (T.)

eşmāğ: Şamğlardur. (T.)

esved: Karadur. (T.)

eşhār (d): Kelekerdür. (M, S, T.)

eşribe: İçecek nesnelere dەرler. (T.)

eşyāf: Şiyāfuğ cem'idür, şiyāf şāfdur. (T.)

eṭibbā: Cem'idür ṭabībüh, ol otacıdır. (M, S, T.)

evcā' -ı mafāşıl: Bendükşeler ağrısıdır. (M, S, T.)

eyyām-ı ḥariṭ: Güz günleridür. (T.)

eyyām-ı rebj': Yaz günleridür. (T.)

eyyām-ı şayf: Yay günleridür. (T.)

eyyām-ı şitā: Kış günleridür. (T.)

ezhār: Çiçeklerdür. (T.)

F

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

fālic: Bir illetdür ki bir 'uzva yā dükeli 'uzva düşer, ol 'uzv tutmaz olur. (T.)

fandārīkūn: Bir terkīb adıdır. (T.)

fānjid: Şekerden çekilen kılımiyedür. (T.)

fānjid-i secrj: Fānjidüñ bir nev'idür. (T.)

farāsiyūn: Bir otdur ba'zı yerde aña it siki dërler. (T.)

fātir: Ilıcağdur. (T.)

faṭrāsāliyūn: Tağ kerefisi tohmıdır. (T.)

fāvāniyā: 'Ūd-ı şalibdür. (T.)

fāyide: Aşşıdır. (T.)

fazla: Artuğ nesnedür. **fuzül** cem'idür. (T.)

felencemşük: Bir edviyyedür ma'rūf.(T.) [Yemen'den getirilen hoş kokulu, sarı renkli bir tohum, besbase yaprağı.]

fenṭāfjlūn: Beşbarmakğdur. (T.)

ferbihj: Semizlückdür. (T.)

ferfiyūn: Ma'rūfğdur. (T.) [Sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbî bir zamk.]

fıtır: Ağulu mantardur. (M, S.) Bir ağulu nesnedür. (T.)

fi'l: İşğdür. (T.)

fū: Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Girit sümbülü, büyük kedi otu.]

fūdenc-i nehri: Sular kıyısında biten yarpuzdur. (T.)

fukāh: Çiçekğdur. (T.)

fukāhü'l-idhır: Idhır çiçekğdür. (T.)

fulful-ı ebyaz: Ağ fulğğdur. (T.)

fulful-ı esved: Kara fulğğdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

fulfulmüye: Fulful kökidür. (T.)

fulüniyâ-yı fârisî ve fulüniyâ-yı rûmî: İkişi dağı terkîb adıdır. (T.)

fütenc-i cebelî: Tağ yarpuzıdır. (T.)

fuvâk-ı balğamî: Balğamdan olan inçkırıkıdır. (T.)

fülüs-ı hıyârşenber: Hıyârşenber içidür. (T.)

fürce: Açıklıktır. (T.)

füvve: Kıvı boyadıdır. (T.)

G

ğâfit: Bir otdur ma' rûf. (T.) [Koyunotu, kasıkotu.]

ğalîz: Kıy demektür. (T.)

ğâr: Mağâradur. (T.)

ğarğara: Şol devâdur ki boğaza degin ilemeler yine redd eder. (M, S, T.)

ğârîkûn: Kağrân köpügidür. (T.)

ğaşy: 'Aklı getmekdür. (T.)

ğâyır: Derikdür. (T.)

ğayr-ı meşķûb: Delüksüz demektür. (T.)

gevez-i hindî: Hindustân kızıdır. (T.)

gezer: Keşürdür. (T.)

gezmâzû ve gezmâzeg: İkişi dağı yelğun mâzûsidur. (T.)

ğıbb: Bir ısıtmadır ki gün aşru tutar. (T.)

gil-i hikmet: Ma' rûfdur. (T.) [Eski tabiplerin ve kimyagerlerin şışe ve imbikler üzerine sıvadıkları bir tür çamur.]

gülbeşeker: Ma' rûfdur. (T.) [Gül kullanılarak yapılan bir tür macun.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

gü lengübün: Ma' rüfdur. (T.) [Bal ile yapılan gül murabbası.]

gül-i dârü: Serhşdür. (T.)

gül-i nisâbüri: Bir edviyyedür ma' rüf. (T.)

gül-i surh: Kızıl güldür. (T.)

gül-i şakâyık: Şakâyıkun çiçegidür. (T.)

gülnâr: Ma' rüfdur. (T.) [Yabanî nar ağacı.]

güvâriş: Bir terkîb adıdır. (T.)

H

habb: Dânedür. (T.)

habbetü'l-hazrâ: Sakızlık ağaç yemişidür. (T.)

habb-ı iştamhikün: Bir terkîb adıdır. (T.)

habb-ı küküyâ: Bir habdur ma' rüf. (T.)

habb-ı lübbân: Bir yemişidür fistüğa benzer. (M, S.) Bir edviyyedür ma' rüf. (T.)

habb-ı sūrincân-ı kebîr ve habbü'l-müntin ve habb-ı şaytarac-ı kebîr ve habb-ı şaytarac-ı şağîr ve habb-ı gâfit ve habb-ı ferfiyün ve habbü's-sekbî nec ve habbü'n-neft ve habbü'z-zebil ve habb-ı gârikkün ve habb-ı lâciverd ve habb-ı muql ve habb-ı vâsilî ve habb-ı ibni hâriş ve habb-ı mâzeryün ve habbü'l-lübüb ve habb-ı behrâmî: Bu zikr êtdügümüz hablar her birisi bir terkîbdür. (T.)

habbü'l-âs: Mersin yemişidür. (T.)

habbü'l-belesân: Ma' rüfdur. (T.) [Pelesenk ağacı çekirdeği.]

habbü'l-fulful: Tefsîr-i edviyyede zikr olmışdur. (T.)

habbü'l-gâr: Defnî yemişidür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ḥabbü'l-ḥanāzır: Bir ḥabdur çoņuz başına fāyda ēyler. (T.)

ḥabbü'l-ḳulleb: Māş-ı hindıdır. (T.)

ḥabbü'l-ḳutun: Pamuḳ çekirdegidür. (T.)

ḥabbü'l-maḥleb: Anduz ağacınuḡ yemişidür. (M, S, T.)

ḥabbü'n-nıj: Çivit toḥmıdır. (T.)

ḥabbü'ş-şanavberü'l-kibār mürebbj: İri gülnār dānesidür kim perverde ētmişler ola. (T.)

ḥabbü's-sevdā: Çörek otıdır, şüniz daḡı dērler. (T.)

ḥabbü'ş-şebyār: Ḥabbü'ş-şabır dēmekdür. (T.)

ḥabbü'z-zeheb: Bir ḥabdur ma'rūf. (T.)

ḥabşü'l-ḥadıj: Demür cürüfidür. (T.)

ḥacer-i dāvud: Ma'rūfdur. (T.) [Tıbbj bir taş.]

ḥacer-i ermenj: Ma'rūfdur. (T.) [Ermeni taşı denen ve tıpta ilaç olarak kullanılan bir madde.]

ḥacer-i lāciverd: Ma'rūfdur. (T.) [İran'da Bedahşan kentinde bir madenden çıkarılan taş, lacivert taşı, lapis-lazuli, lezinard.]

ḥācerü'l-yehūd: Ma'rūfdur. Zeytün-ı benj isrā'ıl daḡı dērler. (T.)

ḥācet: Ma'rūfdur. (T.) [İhtiyaç.]

ḥader: Uyışmaḡdır. (T.)

ḥafakān: Yürek oynatmasıdır. (T.)

hāl: Hıj-i bevādur. (T.)

ḥalāvet: Tatlıluḡdur. (T.)

ḥālış: Arınmışdır. (T.)

ḥall-i şekıj: Tjz sirkeye dērler. (M, S.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ḥallü'l-ḥamız: Süciden dönmiş sirkedür. (T.)

ḥallü'l-'unşul: Yabān şoğanıyla tünilmiş sirkedür. (T.)

ḥanāzır: Toğuz başı dedükleri cerāḥatdur. (T.)

ḥancere: Kirtlikdür. (M, S, T.)

ḥandijkün: Bir terkib adıdır. (T.)

ḥançal: Ebū cehil karpūzıdır. (T.)

ḥarāret-i ğarizj: Şol anadan doğıcağ bile gelen ḥarārete dەرler ki vücūd-ı insān anuḡla kâ'ımdür. Eflātūn anuḡ hakkında nār-ı ilāhı demişdür. (M, S, T.)

ḥarbağ-ı ebyaz: Ağ ḥarbağdur. (T.)

ḥarbağ-ı esved: Bir kökdür karaca ot dağı dەرler. (T.)

ḥarır-i ḥām: Ḥām ebrışımdür. (T.)

ḥarnüb-ı nebti: Bir edviyyedür ma'rūf bu adıla. (T.) [Kara keçiboynuzu ağacı.]

ḥarnüb-ı şāmij: Keçi boynuzıdır. (T.)

ḥarvü'l-kelb: İt boğı. (T.)

ḥarvü'z-zab': Yalılı kırt boğıdır. (T.)

ḥarvü'z-zı'b: Kırt boğı. (T.)

ḥaşāh: Şol taşdur ki bögrekte ve kavuğda biter. (M, S, T.)

ḥasek: Demür tikenidür. (T.)

ḥāşşa: ḥuşuşandır. (T.)

ḥasv: Bulamaçdur. (M, S.)

ḥāşā: Bir otdur ma'rūfdur. (T.)

ḥaşerāt: Adam şokucı cānavarlardur. (T.)

ḥattāf: Kırlağuçdur. **ḥatātif** anuḡ cem'idür. (T.)

havān: Ma'rūfdur. (T.) [Havan.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

havāriyyūn: Ol on iki kişidür kim merhem-i rusūli taşñif étdiler. (T.)

hāya: Yumurdadur. (T.)

hayyü'l-ālem: Kaya koruğıdır. (M, S.) Bir edviyyedür ma'rūf. (T.)

hayz: Ma'rūfdur. (T.) [Adet olma, regl olma.]

hayza: Şol marazdır ki kuşmağ ve ishāl bile cem' ola. (T.)

hazef: Sakıdır. (T.)

hazır: Ma'rūfdur. (T.) [Hazır.]

hazm: Ma'rūfdur. (T.)

[Sindirim.]

helile-i aşfer: Ma'rūfdur. (T.) [Sarı helîle.]

helile-i perverde: Helile perverdesidür. (T.)

helile-i zerd: Şaru heliledür. (T.)

helyūn: Māriçūbedür. (T.)

hersi: Ya'nı ağ fulful ve kara fulful ve dār-ı fulful demek olur. (T.)

heyyü fārīkūn: Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Yara otu, kılıç otu, koyunkıran.]

hezār-ı ceşān: Bir otdur. (T.)

hezār-ı sifend: Yüzerlikdür. (T.)

hıl̄t: Ahlāt anuñ cem'idür. (T.)

hıl̄t̄ş-i müntin: At kaşnisıdır. (T.)

hıl̄t̄şü't-t̄jib: Ādem kaşnisıdır. (T.)

hinnā: Kınadur. (T.)

hırva': Kene tohmıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ḥıyārşenber: Ḥardal. (T.)

hindu(bā): Kāsnjdür. (T.)

ḥjre: Ma' rüfdur. (T.) [Fersiz ve donuk göz.]

ḥjr-i bevvā: Hāldur. (T.)

ḥjrj: Bir çiçekdür. (T.)

ḥiss: Beş nesnedür. Biri işitmek, ikinci görmek, üçüncü tadmak, dördüncü koqlamak, nesne degicek tuymak. (T.)

ḥük: Ŧonuzdur. (T.)

ḥukne: Dübürden isti' māl olınan terkjblere dەرler. (M, S, T.)

ḥukne-i ḥādde: Tjz ḥuknedür. (T.)

ḥukne-i leyyine: Yumşak ḥuknedür. (T.)

ḥukne-i mutavassıta: Orta ḥuknedür. (T.)

ḥummā-yı ḡıbb: Bir gün dutup bir gün dutmayan ısıtmadır. (M, S, T.)

ḥummā-yı nāfız: Ditreden ısıtmadır. (M, S, T.)

ḥummā-yı rub': İki gün koyup üçüncü gün tutan ısıtmaya dەرler. (M, S, T.)

ḥümü'l-mecūs: Aņa murāniye daḡı dەرler. (M, S, T.)

ḥunāk: Boğaz boğulmağdur. (T.)

ḥurfe: Bir edviyyedür ve yüzerlik toḡmına daḡı ḥurfe dەرler ve ḥardal toḡmına daḡı dەرler. (T.)

ḥurfe: Pirpirimdür. (T.)

ḥurmā: Ma' rüfdur. (T.) [Hurma.]

ḥurmā-yı hindj: Temr-i hindjdür. (T.)

ḥurmā-yı kaşab: Ma' rüfdur. (T.)

ḥurmel: Yüzerlikdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

huşye: Hâyadur. (T.)

huzaż: Bir edviyyedür ma'rûf. (T.) [Topalak, kırkboğum bitkisi ve bundan elde edilen bir tür ilaç.]

I

'inebü's-ş-şaleb: İt üzümüdür. (T.)

'ırku'n-nisā: Bir illetdür ki adamuñ buñı tamarınuñ içindeolur,zahmeteder.(T.)

'ırku's-sūs: Buyan kökidür. (T.)

ıslāh: Onarmakdur. (T.)

ıstıllāh: Ma'rûfdur. (T.) [İlim sözü, tabir, terim.]

'ıtr: Koğudur. (T.)

ıtrıfıl: Bir ma'cünlar adıdır ki dimāğa fā'ide eder. (M, S, T.)

İ

'ıdānü'l-lük: Lükün içinde bulunan ağcıklardur. (T.)

ıdrār-ı bevl: Çok işemektür. (M, S, T.)

ıdrār-ı tamş: Hayz kanı boşanmağa dەرler. (M, S, T.)

ihlil: Zeker delügidür. (T.)

ihtibās-ı bevl: Sidük dutulmağa dەرler. (M, S, T.)

ihtināk: Boğaz şişidür. (M, S, T.)

ihtināk-ı raħim: Oğlan yeri boğulmakdur. (M, S, T.)

iklilü'l-melik: Koç boynuzıdır. (M, S, T.)

'ilāc: Timār eylemekdür. (T.)

ilāvus: Kuluncuñ bir nev'idür ve adıdır. (M, S, T.)

'illet: Rencdür.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

‘illet-i sereṭān: Bir atı ŐiŐdür kim mütearriḥ olıcak oñulması düŐvār olur. (T.)

‘ilm: Bilmekdür. (T.)

infeḥāt: Cānavarlaruñ māyeleridür. (T.)

irsā: Gök süsen dibidür. (T.)

isbeğül: Bezr-i atūnādur. (M, S, T.)

isfenc: Süngerdür. (T.)

isfend-i sifid: A ḥardaldur. (T.)

isfidāc: Ma‘rūfdur. (T.) [Daha ok boyacılıkta kullanılan zehirli, bazik kurŐun karbonat.]

isfidāc-ı raŐŐaŐ mağsül: YunmiŐ al‘i ağıdur. (T.)

ishāl-i balğamj: İden balğam gitmekdür. (T.)

ishāl-i demevj: İden an gitmekdür. (T.)

ishāl-i Őafrāvj: İden Őafrā gitmekdür. (T.)

ishāl-i sevdāvj: İden sevdā gitmekdür. (T.)

‘iŐj: Bir ḥekim adıdur. (T.)

iŐmid: Sürme-i isfahānidür. (M, S, T.)

ispend: Ḥardaldur. (T.)

isrinc: Süligendür. (M, S, T.)

iŐtamḥikūn: Terkib adıdur. (T.)

istifrāğ: Bedenden ḥılıṭ eksilmege dērler. Cālīnūs ḥekim istifrāğı beŐ dūrlü dutmiŐ, evvel biri uŐmadur, ikinci müshil ot imekdür, üçüncü cimā‘ étmekdür, dördüncü ḥammāma girmek, beŐinci an almadur ammā an almağa ṭabibler istifrāğ-ı küllī dērler. Őol sebebden kim mecmū‘ aḥlāṭ an iinde vardur, an gidicek cümle bile gider. (M, S, T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

isti'māl: İşlemekdür. (T.)

istirhā: Bir 'uzv geñsek olmağdur. (M, S, T.)

istiskā: Beden şişmege dèrler. (M, S, T.)

i'tirāz: Te'āruz ètmek. (T.)

K

ķābız: ˘utucu nesnedür. (T.)

ķāfrü'l-yehūd: Ma'denġ mūmyadur. (T.)

ķāfūr-ı ķayşūrġ: Bir nev' ķāfūr dağıdur. (T.)

ķāfūr-ı rubāhġ: Kāfūruñ bir nev'idür. (T.)

ķa'k-i bağdādġ: Bir baķşımāddur Bağdād'da olur. (T.)

ķākule-i kibār: Bir edviyyedür ma'rūf. (T.)

ķākule-i şığār: Ba'zılar hāl-i bevādur dèrler. (T.)

ķākūnec-i cebelġ: Tağda biten ķākūnecdür. (T.)

ķalkādār: Şaru zācdur. (T.)

ķalkādġs: Aķ zācdur. (T.)

ķalkānd: Yeşil zācdur. (T.)

ķamhıye: Kavrulmuş undur. **ķamāyıh** cem'idür. (T.)

ķāmilü'ş-şınā'a: Kitāb adıdur. (T.)

ķanbjl: Ma'rūfdur. (T.) [Güveyi feneri, kandil otu.]

ķanķariyūn-ı daķıķ: İnce ķanķariyūndur. (T.)

ķanķariyūn-ı ġalıķ: Kānķariyūnuñ yoğunıdur. (T.)

ķaranfil: Ma'rūfdur. (T.) [Karanfil.]

ķarha: Sivilcidür. (M, S.) Baş bārit. **ķurūh** cem'idür. (T.)

ķarn: Boynuzdur. **ķurūn** cem'idür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ķarvü'l-mā': Őu *ķavlucıdur.* (?) (T.)

ķařab: Őamiřıdur. (T.)

ķařab-ı řāmıj: Ma' rüfdur. (T.)

ķařabü'z-zerjre: Ma' rüfdur. (T.) [Eğir otu, azak eğiri.]

kāskıjrec: Bu dağı bir terkıj b adıdur. (T.)

kāsnıj: Ma' rüfdur. (T.) [Yaban marulu, hindiba.]

kāřim: Bir edviyyedür ba' zılar züfā yaprağıdur dēmiřlerdür. (T.)

ķat': Kesmekdür. (T.)

ķatür: Őamzuracak nesnedür. (T.)

ķaysüm: Ayva dānadur. (T.)

ķazf: Tükürmekdür. (T.)

ķazıj b: Zekerdür. (T.)

ķebedü'z-zı' b: Őurt bağıdır. (T.)

ķebere: Keberedür. (T.)

ķebg: Keklikdür. (T.)

ķebüter buhte: Gögercin yavrusıdur. (T.)

ķeder: Bir edviyyedür hindden gelür. (T.)

ķefk-i deryā: Deniz köpügidür. (T.)

ķehribā: Ma' rüfdur. (T.) [Kehribar.]

ķelef: Yüze düşen çığıddur. (T.)

ķemāderyüs: Ma' rüfdur. (T.) [Kısacık mahmud otu, dalak otu, yer palamudu.]

ķemāfıřtüs: Ma' rüfdur. (T.) [Yer çamı.]

ķemmün: Kemnündur. (T.)

ķenkerjerd: Kengerdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- kerefis:** Ma' rüfdur. (T.) [Kereviz.]
- kerevyā:** Ma' rüfdur. (T.) [Karaman kimyonu.]
- kerinc:** Pirinçdür. (T.)
- kerkes:** Kerkezdür. (T.)
- kesne:** Ma' rüfdur. (T.) [Kestane.]
- kişt ber kişt:** Bir otdur ma' rüf. (T.) [Hint bademi, kakao.]
- keşk-i cev:** Dögilmiş arpadur. (T.)
- keyfiyyet:** Nitelikdür. (T.)
- kılımiyā-yı sım:** Gümüş göynügidür. (T.)
- kılımiyā-yı zeheb:** Altun göynügidür. (T.)
- kırfā:** Kabuğdur, nār kabı gibi ve ğayrı gibi. (T.)
- kırfatü't-tıj:** Bir edviyyedür hindî. (T.)
- kırtaş:** Kāğıddur. (T.)
- kırtaş-ı muhrık:** Kāğıd külidür. (T.)
- kışşā' ü'l-hımār:** Eşek hıyārıdur. (T.)
- kışr-ı aşlü'l-luffāh:** Luffāh kökinüñ kabıdur. (T.)
- kışr-ı aşlü'r-rāziyānec:** Rāziyāne köki kabıdur. (T.)
- kıyās:** Ma' rüfdur. (T.) [Denk sayma, karşılaştırma, bir tutma.]
- kibrıt-i aħmer:** Kıızıl kükürddür. (T.)
- kibrıt-i aşfer:** Şaru kükürddür. (T.)
- kifāyet:** Ma' rüfdur. (T.) [Yeterlik, yararlık.]
- kilkilāne-i serd:** Bir terkıj adıdur. (T.)
- kilye ve gülā:** Bögrekdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ķjmüliyâ: Bir edviyyedür ma' rûf. (T.) [Bakır, gümüş ve altın gibi madenlerin eritilmesi sırasında meydana gelen köpük, çökeklere ve posalara verilen ad.]

ķirmâye: Hammâmdur. (T.)

ķirütj: Müm-ı rûgandır. (T.)

ķisrj: Bir pâdişahuñ adıdır. (T.)

ķişnjz-i huşk: Kuru ķişnjzdür. (T.)

ķiye: Maştakîdür. (T.)

ķök: Mârüldür. (T.)

ķuħl: Sürmedür. (T.)

ķulâ': Ağız ağrısıdır. (T.)

ķülunc: Adamuñ içinde olan sancudur. (T.)

ķunne: Dâne çādırdur. (T.)

ķurdımânâ: Bir edviyyedür ma' rûf. (T.) [Karaman kimyonu.]

ķurş-ı afsentjn: Afsentjn ķurşıdır. (T.)

ķurş-ı anjsön: Anjsön ķurşıdır. (T.)

ķurş-ı benefşe: Benefşe ķurşıdır. (T.)

ķurş-ı büssed: Mercân dibi ķurşıdır. (T.)

ķurş-ı enderüma' mâ: Bir terkîbdür muħliş-i ekber terkîbine girür. (T.)

ķurş-ı fuvve: Kızıl boya ķurşıdır. (T.)

ķurş-ı ğârjķün: Ğârjķün ķurşıdır. (T.)

ķurş-ı gezmâzû: Yılgun mâzûsı ķurşıdır. (T.)

ķurş-ı ğül: Ğül ķurşıdır. (T.)

ķurş-ı ğülnâr: Ğülnâr ķurşıdır. (T.)

ķurş-ı ğabbü'l-âs: Mersin ķurşıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ķurş-ı j̄lāvus: Şol ķūlinc ķurşıdur ki elifde beyān olındı. (T.)

ķurş-ı j̄rsā: Gök sūsen dibi ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı kāfūrj: Kāfūrıla dūzilen ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı kebere: Kebere ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı kehribā: Kehribā ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı kevkeb: Bir ķurşıdur ki ıalākıla dūzerler. (T.)

ķurş-ı kuhl: Sūrme ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı kūdūr: Gūnlūk ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı lūk: Lūk ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı rjvend: Rjvend ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı sūnbūl: Sūnbūl ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı ıebāşjr: ıebāşjr ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı ıjn: Bu dağı bir ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı ‘ūd: ‘ūd ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı verd: Gūl ķurşıdur. (T.)

ķurş-ı zirişk: Kaıun ıuzluğı ķurşıdur. (T.)

ķurşū’l-ıaşhāş: Haşhāş ķurşıdur. (T.)

ķurūh-ı habjše: Yaramaz başlardur. (T.)

ķurūhū’l-em ‘ā: Bađarsuklarda başlar olmađdur. (T.)

ķuşt hulv: ıatlı ķuştıdur. (T.)

ķuşt mūr: Acı ķuştıdur. (T.)

ķuşt-ı bahrj: Suda biten ķuştıdur. (T.)

ķuşūrū’l-kūdūr: Gūnlūk ķabuķıdur. (T.)

ķuşūrū’r-rummān: Nār ķabıdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ku'übü't-tjñü'l-bālī fi'l-ħiṭān: Dıvārlarda bulunan şaman boğınudur. (T.)

ķuvve-i cāzibe: Şol ķuvvedür ki ta'āmı cezb eder. (T.)

ķuvve-i dāfi'a: Şol ķuvvedür kim ta'ām tamām hażm olicaķ ķuvāya mensūben bağıra gönderür, şıqlın bağırsuqlara gönderür. (T.)

ķuvve-i ħāfiẓa: Şol ķuvvedür ki işitdügi nesneyi saķlar. (T.)

ķuvve-i hāzime: Şol ķuvvedür kim ta'āmı hażm eder. (T.)

ķuvve-i māsike: Şol ķuvvedür kim ta'āmı saķlar hażm olinca. (T.)

ķuvvet: Ma'rūfdur. (T.) [Kuvvet, güç.]

ķuvvet-i rūḥ-ı ħayvānī: Yürekdeki ķuvvedür. (T.)

ķuvvet-i rūḥ-ı nefsanī: Dimāgdaki ķuvvedür. (T.)

ķuvvet-i rūḥ-ı tabī'ī: Bağırdığı ķuvvedür. (T.)

ķüleng: Ŧurnadur. (T.)

ķümşerā-yı mürebbī: Perverde amrūddur. (T.)

ķüncide: Bir nev'idür anuḡ (kelefin) kim şaruraķ olur ve aķ olur. (T.)

ķüncüd: Sūsamdur. (T.)

ķündür ve ķündürü: İkişi daḡı günlükdür. (T.)

ķürneb: Kelemdür. (T.)

ķürneb-i nebī: Bir nev'dür.

ķürsene: Burçaķdur. (T.)

ķüseylā: Bir edviyyedür kıızıl boyaya beņzer der münħacı'l-beyānda. (M, S, T.)

ķüsūfā: Bir terkīb adıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

küşüş: Bir şarmaşuğdur kim tegene tolaşur lîf gibi. Yaprığı yokdur ammā ağca çiçegi vardur, ta'amı acıdur. (T.)

küzāz: Bir 'illetdür kim adamuñ boynı kırt boynı gibi olur dönüp bir yaña bakamaz. (T.)

küzbere-i yābise: Kuru kişnizdür. (T.)

L

lāden: Ma'rūfdur. (T.) [Laden otu ve bundan elde edilen zamk.]

lahm-ı zāyid: Artuğ bişmiş etdür. (T.)

lahmü'l-māk: Gözüñ güşesindeği kızılca etdür. (T.)

lākin: Ma'rūfdur. (T.) [Ama, fakat.]

laqlaq: Leglegdür. (T.)

laqva: Yüz göz egilmekdür. (T.)

lāzım: Ma'rūfdur. **levāzum** cem'idür. (T.)

leben: Süddür. **elbān** cem'idür. (T.)

lebenü'l-enen (?): Eşek südidür. (T.)

lebenü'l-liqāh: Deve südidür. (T.)

leblāb: Sarmaşuğdur. (T.)

levz-i mürebbj: Bādām perverdesidür. (T.)

lihyetü't-teys: Teke saçalı dedükleri otdur. (T.)

lihā: Ağaç kabuğıdur. (T.)

lisānü'l-aşāfjr: Kuş dili otdur. (T.)

lisānü'l-ḥamel: Siñürlü yapraqdur. (T.)

lisānü'ş-şevr: Şıgır dili dedükleri otdur. (T.)

lişergjs: Şovuk sersāmdür. (T.)

lu'be-i berberj: Bir edviyyedür sūrincāna beñzer. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- lūbiyā:** Bögrülcedür. (T.)
- lu'ūḳ:** Yeyleyecek terkībler adıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı celgūze:** Köknār lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı eskjl:** Yabān şoğanı lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı ġārjḳūn:** Ġārjḳūn lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı ḥabbū'l-ḳuṭun:** Pamuk çigidi lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı ḥabbū'r-reşād:** Tere toḥmı lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı ḥabbū'ş-şabır:** Ḥabbū'ş-şabır lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı ḥaşḥāş:** Ḥaşḥāş lu'ūḳı. (T.)
- lu'ūḳ-ı ḥıyārşenber:** Ḥıyārşenber lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı ḥulbe:** Buy lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı kürneb:** Kelem lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳ-ı sibistān:** Sibistān lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳü'l-buṭum:** Ḥabbetü'l-ḥazrā lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳü'ş-şūm:** Sarmısaḳ lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳü't-tjn:** Encjr lu'ūḳıdır. (T.)
- lu'ūḳüş-şıbyān:** Bu daḫı bir lu'ūḳdur kim oḡlancıklar 'ilācında isti'māl ederler.
- lūbb:** İçdür. *lūbūb* cem'idür. (T.)
- lūbb-i fustuḳ:** Fustuḳ içidür. (T.)
- lūbb-i ḥabbū'ş-şanavberü'l-kibār:** Köknār içidür. (T.)
- lūbbü'l-levz ve lūbb-i bādām:** İki daḫı bādām içidür. (T.)
- lūbnj:** Mj'a-ı sāyiledür. (T.)
- lügat:** Ma'rūfdur. (T.) [Kelime, söz.]
- lūk-i maḡsūl:** Yunmış lūkdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

lü'lü'-i ğayr-i meşķüb: Delüksüz incidür. (T.)

M

ma'cün: Ma'rüfdur. (T.) [Macun, bir grup ilacın genel adı.]

ma'cün-ı 'akreb: 'Akreb ma'cünıdur. (T.)

ma'cün-ı areşķümāhūs: Bir terkıjb adıdur. (T.)

ma'cün-ı bād-mühre ve ma'cün-ı fayķarā ve ma'cün-ı ħabbü'l-ġār ve ma'cün-ı rebüv ve ma'cün-ı muķl: Bu beşi daķı ma'cünlardur. (T.)

ma'cün-ı celġūze: Köknār ma'cünıdur. (T.)

ma'cün-ı esved: Kara ma'cün demek olur. (T.)

ma'cün-ı felāfilj: Fulful ma'cünıdur. (T.)

ma'cün-ı felāsife ve māddeü'l-ħayva: İkisi daķı bir ma'cün adıdur. (T.)

ma'cün-ı fıŗūznüş: Bu daķı bir ma'cündür. (T.)

ma'cün-ı fūdencj: Yarpuz ma'cünıdur. (T.)

ma'cün-ı ħabşü'l-ħadjd: Demür cürüfı ma'cünıdur. (T.)

ma'cün-ı ħacerü'l-yehüd: Benj isrā'il zetünınuġ ma'cünıdur. (T.)

ma'cün-ı ħıyārşenber: ħıyārşenber ma'cünıdur. (T.)

ma'cün-ı ħürmüs: Bir ma'cün adıdur. (T.)

ma'cün-ı inķardiyā: Ma'cün-ı belādırdur. (T.)

ma'cün-ı levzj: Bir ma'cündür müshil. (T.)

ma'cün-ı nemek-i hindj: Ŧuz ma'cünıdur. (T.)

ma'cün-ı şamjırcj: Bu daķı bir ma'cündür. (T.)

ma'cün-ı sekbjırec: Bir ma'cün adıdur. (T.)

ma'cün-ı terbelāşe: Bir ma'cündür. (T.)

ma'cün-ı türbüd: Türbüd ma'cünıdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ma'cünü'l-büzür:** Tohumlar ma'cünüdür. (T.)
- ma'cünü'l-ħiltiŝ:** Kaşnı ma'cünüdür. (T.)
- ma'cünü'l-ħubādü'l-melik:** Bir terkıjb adıdır. (T.)
- ma'cünü'l-ħufj:** Bu daħı bir ma'cünüdür. (T.)
- ma'cünü'l-misk:** Müşk ma'cünüdür. (T.)
- ma'cünü'n-necāħ:** Bir ma'cünüdür ki sevdādan olan marazlara fāyide eder.
- mādde:** Ma'rūfdur. (T.) [Madde, element, öge.]
- ma'de:** Ma'rūfdur. (T.) [Mide.]
- mafşal:** Bendükşelerdür. **mafāşul** cem'idür. (T.)
- mağas:** Göbek burusıdır. (T.)
- mağsül:** Yunmuşdur. (T.)
- mağşüş:** Karışık nesnedür. (T.)
- mağz-ı celğūze:** Köknār içidür. (T.)
- mağz-ı fıstuk:** Fustuk içidür. (T.)
- māħzehre:** Şıgır kıyruğıdır. (T.)
- maħkūk:** Kazınmışdur. (M, S, T.)
- maħleb:** Edviyyedür ma'rūf. (T.) [Adris ağacı.]
- maħşüş:** Ma'rūfdur. (T.) [Hususi olarak, özel.]
- maħtümü'l-melik:** Bir edviyyedür. (T.)
- mā'iyūs:** Bir ħekımmün adıdır. (T.)
- maħşūd:** Ma'rūfdur. (T.) [İstek, emel.]
- māmırān:** Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Kırlangıç otu.]
- māmıŝā:** Gelincük çiçeginün bir nev'idür. (T.)
- ma'ni:** Ma'rūfdur. **ma'āni** cem'idür. [Manalar, anlamlar, akla yakın sebepler.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

maraz: Şayrulukdur. (T.)

marjz: Şayrudur. (T.)

mārķiſſā: Rūſenādur. (T.)

ma' ruf: Ma' rufdur. (T.) [Herkesçe bilinen.]

marzūz: Yencilmişdür, ya' ni kabaca kabaca döğölüp ufanmışa dەرler. (M, S, T.)

maſlahat: Ma' rufdur. (T.) [Keyfiyet, özellik.]

maſrū' : Uçuk tutan kiſidür. (T.)

maſtakj: Ma' rufdur. (T.) [Sakız, sakız ağacından elde edilen bir tür reçine.]

māsuviyye: Bir hekim adıdır. (T.)

māſ-ı muķaſſer: Kabı çıkmıſ māſdur. (T.)

maṭbūh eftimūn: Eftimūn maṭbūhidur. (T.)

maṭbūh heljlec-i aſfer: Œaru heljle maṭbūhidur. (T.)

maṭbūh hıyārſenber: Hıyārſenber maṭbūhidur. (T.)

maṭbūh sūrincān: Sūrincān maṭbūhidur. (T.)

maṭbūh: Biſirüp suyun içdükleri terkjbdür. (T.)

maṭbūh: Œol edviyyedür kim anı biſürüp isti' māl ederler. (T.)

ma' tūh: 'Aklı gétmişdür. (T.)

mā' ü'l- 'asel: Bir ſerbet adıdır. (T.)

mā' ü'l-uſul: Köklerle biſmiş ſerbetdür. (T.)

mā' ü's-sūs: Sūsen suyudur. (T.)

mā' ü'ſ-ſa' jr: Arpa suyudur. (T.)

mā' ü'ſ-ſevk: Diken suyudur. (T.)

mā' ü'ſ-ſünjz: Çörek otı suyudur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- mażarrat:** Ziyān eylemekdür. (T.)
- mażmaża:** Ağıza alup yine dökdükleri devādur. (T.)
- mebrūd:** Şovumış nesnedür. (T.)
- mecānjn:** Delüledür. (T.)
- mecmū´:** Dükelisi demekdür. (T.)
- melāze:** Dilcükdür. (T.)
- melül:** Ma´rūfdur. (T.) [Bıkmış, bezmiş.]
- menfa´at:** Aşşıdur. (T.)
- menfez:** Delikdür. (T.)
- meni:** Ma´rūfdur. (T.) [Meni, döl suyu.]
- merārāt:** Ödlerdür. (T.)
- merāretü´ş-şevr:** Şıgır ödidür. (T.)
- merhem:** Ma´rūfdur. (T.)
- merhem-i deşliḫā:** Merhem-i rusüldür. (T.)
- mermāḫūr:** Bir edviyyedür. (T.)
- merv:** Bir edviyyedür. (T.)
- mervārid:** İncüdür. (T.)
- merzencūş ve merzengūş:** İkişi daḫı bir edviyyedür ma´rūf. (T.) [Mercanköşk çiçeği.]
- meşelā:** Ma´rūfdur. (T.)
- meşūḫniyā:** Sırça köpügidür. (T.)
- meşrūḫidūs:** Bir pādīşāḫ adıdır ki ol terkıjb anuḫ adıyla söylerler. (T.)
- mevzi´:** Turacaḫ yerdür. (T.)
- meyfuḫtec:** İpsimedür. (T.)

mevîzec: Bir edviyyedür ma'rûf. Aña 'Arabca zebîb-i cebelî dèrler. (T.)

mezûb (?): Semizlere dèrler. (T.)

mî'a-ı sâyile: Ma'rûfdur. (T.) [Kara günlük ağacı ve yağı.]

mî'a-ı yâbis: Kuru mî'adur. (T.)

mîkdâr: Ma'rûfdur. (T.)

mîl ve mîgrefe: İki iki âletdür melâze 'ilâcında isti'mâl ederler.

milh-i 'acın: Bir nev' tuzdur. (T.)

milh-i hindî: Bir nev' tuzdur. (T.)

milh-i neftî: Bir nev' tuzdur. (T.)

mizâc: Ma'rûfdur. (T.) [Bünye özelliği.]

mû: Bir kökdür. (T.)

muğân-ı 'arâkî: Bir edviyyedür ma'rûf, yabân narınun köki demişler. (T.)

muḥaddir: Uyuşdurucudur. (T.)

muḥallil: Yumşadıcudur. (T.)

muḥlişü'l-ekber: Bir terkîb adıdır. (T.)

muḥtâc: Ma'rûfdur. (T.) [Muhtaç.]

muḥtelif: Ma'rûfdur. (T.) [Çeşitli.]

muḥtelifü'l-ḳavj: Kuvvetleri muḥtelif olan nesnelerdür. (T.)

muḳaşşer: Kabi çıkmışdur. (T.)

muḳatṭar: Tamzurılmış nesnedür. (T.)

muḳj: Kuşdurucudur. (T.)

muḳleyâşâ: Bir terkîb adıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

muḳlü'l-yehūd: Daḫı bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Günlük ağacının bir türü.]

mulūḫiyā: Bir otdur. (T.)

mūm: Ma'rūfdur. (T.) [Mum]

mūm-ı zerd: Şaru mūmdur. (T.)

mūmiyā: Mūmiyādur. (T.)

munzıc: Bişürücidür. (T.)

mūr-ı surḫ: Bir maraždur ki gözde olur. (T.)

muşaffā: Şafı olmuş nesnedür. (T.)

mu'tedil: Ma'rūfdur. (T.) [İlımlı, orta.]

mu'temed: İnanılmışdur. (T.)

muḫişā: Bir terkıb adıdır. (T.)

muḫṭali': Ma'rūfdur. (T.) [Öğrenmiş, haber almış, bilgili.]

muvāfiḳ: Ma'rūfdur. (T.) [Uygun, yerinde.]

mużır: Ziyān edicidir. (T.)

mübeddilü'l-mizāc: Bu daḫı bir ma'cündür. (T.)

mübedriḳ: Şol nesnedür ki edviyyenüñ kuvvetini varacaḳ yêrlere yetiştürücidür. (T.)

müdebber: Tedbirlenmişdür. (T.)

mü'ellif: Te'lif edicidir. (T.)

müferriḫ: Sevündürücü nesnedür. (T.)

müfettiḫ: Açıcıdır. (T.)

müfjd: Fâyide vericidir. (T.)

müfred: Yalunuz. (T.)

müheyyā: Düzilmişdür. (T.)

mükerrer: İkilenmiş demek olur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- mürekkeb:** Karışmışdur. (T.)
- mürr-i şâfi:** Bir edviyyedür ma' rûf. (T.)
- müşelleş:** Puhte sücidür. (T.)
- müşhil:** İç yörüden edviyyedür. (T.)
- müsta' mel:** İşlenmiş nesnedür. (T.)
- müstefid:** Fâyide tutucudur. (T.)
- müşevveş:** Teşvişlenicidir. (T.)
- müşk-i tarâmşî:** Bir edviyyedür ma' rûf. (T.)
- müşk-i tünbetî:** Müşküh bir nev'idür. (T.)
- müşkil:** Çetinür. (T.)
- mütakaddimîn:** Öndin gelenlerdür. (T.)
- müte' ahîrîn:** Şonra gelenlerdür. (T.)
- müte' ekkile:** Yenür başdur. (T.)
- mütefaqqid:** İsteyici demekdür. (T.)
- mütehayyir:** Hayrân kılıcıdur. (T.)
- mütelezziz:** Benzer etdür. (T.)
- müvesvis:** Vesvās edici nesnedür. (T.)

N

- nāfi':** Menfa' atedicidir. (T.)
- naķi' ve nuķū':** Şol otlardur kim anı işladurlar dahı şuyın içürürler. (M, S, T.)
- naķi' -i ' ades:** Mercimek naķi' idür. (T.)
- naķi' -i heljle:** Heljle naķi' idür. (T.)
- naķi' -i icāş:** Erük naķi' idür. (T.)
- naķi' -i nişū:** İşgun naķi' idür. (T.)
- naķi' -i şabır:** Şabır naķi' idür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- naķı́ -i sumāk:** Sumāk naķı́dır.
- naķı́ ü'l-fākihe:** Yemişler naķı́dır. (T.)
- na' nā':** na' nedür. (T.)
- nānḥuvāh:** Bir edviyyedür ma' ruf. (T.) [Anason.]
- nārçil:** Hindustān kōzıdır. (T.)
- nārdjn:** Sünbül-i rümıdır. (T.)
- nār-müşk:** Bu daḥı bir edviyyedür ma' ruf. (T.) [Ortasında bir miktar yeşili olan bir Hint narı tohumu.]
- nāşūr:** Bir cerāḥatdur ki dübürüñ yanında olur. İki nev' dür, biri ğayırdur biri degül. (M, S, T.)
- naṭrūn:** Mışır tuzıdır, ba' zılar altun büresi dēmişler. (T.)
- nebātü'l- ineb:** Kuru üzümün etidür. (T.)
- nebtj:** Nisbetdür her nesnede. (T.)
- nefeşü' d-dem:** Kan tükürmekdür. (T.)
- nemām:** Barsama dēmişler ammā nemām ğayr-ı edviyyedür. (T.)
- nemed:** Keçedür. (T.)
- nemek-i enderānj:** Belefec (?) tuzdur. (T.)
- nemek-i ḥamjr:** Bu daḥı tuzlardan bir nev' dür. (T.)
- nemek-i hindj:** Tuzlardan bir nev' dür. (T.)
- nemek-i ṭabarzad:** Bir tuzdur ki anı ta' beye ederler. (T.)
- nemle:** Uvaķ sivilcelerdür. (T.)
- nıķ:** Māyedür. (S.)
- nıķrıs:** Ayağ ağrısıdır. (T.)
- niḥāletü'l-ḥınṭa:** Buğday kepegidür. (T.)
- njlüfer:** Ma' rufdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

nisyān: Unutmağdur. (T.)

nişā ve nişāsta: Nişestedür. (T.)

nuhās-ı muhriķ: Göz taşıdır. (T.)

nūşādır: Ma' rūfdur. (T.) [Nişadır.]

nu' ūz: Zeker katı olmağdur. (T.)

nūṭūl: Bir devādur kim anı kaynadurlar başı anuñ buğına tutarlar ve başa dökerler. (T.)

na' nā-yı huşķ: Kuru na' nedür. (T.)

P

perverde: Beslenmiş nesnedür. (T.)

piḥ-i bābūne: Bābādya kökidür. (T.)

piḥ-i baṭ: Ördek yağıdır ve kaz yağıdır. (T.)

piḥ-i hindubā: Kāsnj dibidür. (T.)

piḥ-i kebere: Kebere kökidür. (T.)

piḥ-i kesene: Kāsnj dibidür. (T.)

piḥ-i murğ: Kuş yağıdır. (M, S.) Tavuk yağıdır. (T.)

piḥ-i sūsen: Buyan dibidür. (T.)

piḥ-i sūsen-i āsmāngūn: Gök sūsen kökidür. (T.)

piḥ-i şibit: Torak oti kökidür. (T.)

R

rādi': Māddeyi men' édüp gerü döndürür artmağa komaz bir edviyyedür. (M, S, T.)

raḥbijn: Bir edviyyedür kim anı penjr suyından pişürürler. (T.)

raḥm: 'Avratlaruñ oğlan yéridür. (T.)

raşāşu'l-esved: Kurşundur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- rāsen-i mürebbj:** Anduz perverdesidür. (T.)
- rāsen-i yābis ve rāsen-i huşk:** Kuru anduzdur. (T.)
- ra'şe:** Eller ve baş ditremege dەرler. (T.)
- raṭb:** Yaşdur. (T.)
- rātiyānec ve rātiyāne:** Çam sakızıdır. (T.)
- rāy:** Ma' rüfdür. (T.) [Rey, fikir.]
- rāziyānec:** Rāziyānedür. (T.)
- reḥj:** Bir edviye yoğurup şuyında bişürürler. (S, T.)
- remed:** Göz ağrısıdır. (T.)
- remjdek-i dehān:** Ağız kabarmağdur. (T.)
- rıṭıl:** Evzān bābında zıkr olmışdur. (T.)
- rjḥ:** Yeldür.
- rjḥ-i bāsūr:** Bāsūr yelidür. (T.)
- rjş-i pelid:** Yaramaz başdur. (T.)
- rjvāc:** Işğundur. (T.)
- rjvend-i çjn:** Rjvend-i çjnjdür. (T.)
- rubb:** Her nesnenüñ suyun alup kaynadup şalmağdur, **rubūb** anuñ cem'idür. (T.)
- rubb-ı büsr:** Hām ḥurmā rubbidür. (T.)
- rubb-ı enār:** Enār rubbidür. (T.)
- rubb-ı ḥaşrım:** Koruğ rubbidür. (T.)
- rubb-ı heljle:** Heljle rubbidür. (T.)
- rubb-ı mürd-ı ter:** Yaş mersin rubbidür. (T.)
- rubb-ı rjvāc:** Işğun rubbidür. (T.)
- rubb-ı türbüd:** Türbüd rubbidür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- rubbü'l-cevzü'r-raṭṭab:** Yaş kōz rubbidur. (T.)
- rubbü's-sūs:** Yabān balıdur. (T.)
- rubbü't-tuffāḥ:** Alma rubbidur. (T.)
- rubbü't-tüt:** Tüt rubbidur. (T.)
- rūġan-ı bādām:** Bādām yağıdur. (T.)
- rūġan-ı belesān:** Belesān yağıdur. (T.)
- rūġan-ı bīd-encīr:** Kene toḥmı yağıdur. (T.)
- rūġan-ı ġāv:** Şıġır yağıdur. (T.)
- rūġan-ı şīre:** şīrgün yağıdur. (T.)
- rūġan-ı zeyt:** Zeyt yağıdur. (T.)
- rūḳāde:** Reknübdür. (S, T.)
- rūnās:** Daḥı kızıl boyadur. (T.)
- ru'nās:** Kızıl boyadur. (T.)
- rūşeḥtec:** Göz taşıdur. (T.)
- ruteylā:** Bödür. (S, T.)
- ruṭūbet:** Yaşlıkdur. (T.)
- ruṭūbet-i şadīdj:** Bir hıltdur kim şaru su gibidür. (T.)

S

- şabır:** Ma'rūfdur. (T.) [Sabırlık otu, öd ağacı ve bu bitkiden elde edilen tıbbî zamk.]
- sābūr:** Bir kişinüġ adıdur. (T.)
- sāde ve sāye:** Nesne ħarışmaduġ nesnedür. (T.)
- sādec-i hindj:** Bir yapraġdur hindden gelür. (T.)
- saḥḳ:** Ezmekdür, yumşatmaġdur. (T.)
- sākin:** Dek ṭurıcıdur. (T.)
- saḳmūniyā:** Maḥmüdedür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- saḫmūniyā-yı meşvi:** Bişmiş maḫmūdedür. (T.)
- şalāḥ:** Ma' rūfdur. (T.) [Düzelme iyileşme.]
- şalb:** Katıdur. (T.)
- şamğ-ı ' arabj:** Muğaylān püsidür. (T.)
- şamğ-ı pārisj:** Şamğdan bir nev' dür. (T.)
- şamğu'l-buṭum:** Şakızlık ağacının şakızıdır. (T.)
- şamğu'l-lülū:** Bādām püsidür. (T.)
- şandal-ı aḫmer:** Kızıl şandaldur. (T.)
- şandal-ı ebyaz:** Aḫ şandaldur. (T.)
- şandal-ı muḫāşırj:** Dörpilenmiş şandaldur. (T.)
- şanevber:** Çam ağacıdır. (T.)
- şar':** Şol marazdur ki düşüre, ' aḫl gider.
- sa' ter-i fārisj:** Güyegü otunun bir nev' idür. (T.)
- sa' ter-i ḫuvazj ve sa' ter-i cebelj:** Her biri bir nev' dür sa' terden. (T.)
- şavāb:** Ma' rūfdur. (T.) [Doğru, yerinde.]
- sebeb:** Ma' rūfdur. (T.)
- sebel:** Göze düşen perdedür aḫrı sebebinden. (T.)
- secec:** Bir ishāldür baḫarsuḫları ḫazır, cerāḫat eyler. (T.)
- seded:** Göz ḫararmaḫdur. (M, S, T.)
- şedef:** Ma' rūfdur. (T.) [Sedef, inci kabuḫu.]
- şedef-i muḫriḫ:** Yanmış şedefdür. (T.)
- sefercelj mümsik:** Bu daḫı terkjbdür ḫābız. (T.)
- sefercelj müshil:** Bir müshjl terkjbidür kim ayvayıla düzerler. (T.)
- sefiye:** Ma' rūfdur. (T.) [Hafif olmak, zebun olmak.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

seher: Uykusuzlukdur. (T.)

sekbjnc: Ma' rüfdur. (T.) [Hıyara benzer bir ot, sek beni otu.]

sekte: Bir marazdur gören anı ölü şanur. (M, S, T.)

selesü'l-bevl: Südük tutamamağdur. (T.)

seljhe: Bir edviyyedür ma' rüf. (T.) [Tarçın ağacı.]

sem: Ağudur. (T.)

sumüm: Cem' i. (T.)

semenü'l-bakar: Şıgır yağıdır. (T.)

şemer: Yemişdür. (M, S, T.)

şemeretü'l-eşcār: Ağaç yemişleridür. (T.)

şemeretü't-turfā: Yelgun māzūsıdır. (T.)

sencerniyā: Terkiyb adıdır. (T.)

serāsiyün: Bir hekimünj adıdır. (T.)

seretān-ı nehrj: Sularda olan yengeçdür. (T.)

seretān-ı şinj ve seretān-ı bahrij: İkisi dahı şol nesnedür kim 'ummān denizinde olur bir taşdur yengeç gibi. Göz otlarında isti' māl olur. (T.)

sergjn-i büz-i kūhj: Tağ keçisinünj kığı. (T.)

sergjn-i gāv: Şıgır tezegidür. (T.)

sergjn-i gāv-ı kūhj: Ulu geyik boğı. (T.)

sergjn-i horōs: Horōs boğıdır. (T.)

sergjn-i kebūter: Gögercin boğıdır. (T.)

sergjn-i rūbāh: Dilkü boğıdır. (T.)

serhes: Kuzgun otıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

serj ü't-tesevvüs: Şol terkjblerdür kim aña güye tiz düşer havâ sebebinden. (T.)

sermağ: Bir edviyyedür. (T.)

sersâm: Bir illetdür dimâğî illetlerden. (T.)

serv: Ma'rûfdur. (T.) [Selvi ağacı.]

sevřirâ: Bir terkjb adıdur. (T.)

şeyâduryeşüs: Bir terkjb adıdur tiryâqlardan şayılır. (M, S, T.)

seyelân: Şol yaşıa dەرler kim ihtiyârsuz dâ'im gözden akar. (T.)

seysâliyüs: Encüdân-ı rümjdür. (T.)

sezâb: Bığanûsdur. (T.)

şihârencet: Bir hekim adıdur. (T.)

şıql-ı müteħaccir: Bağarsuqlarda yâbis olmuş necisdür. (M, S, T.)

sibistân: Ma'rûfdur. (T.) [Sibistan ağacı ve meyvesi.]

sikencübñ-i büzürj: Toğmlarıla bişmiş sirkengübñdür. (T.)

sikencübñ-i müshil: İshâl eden sikengübñdür. (T.)

sikencübñ-i sâdec: Sâye sikengübñdür. (T.)

şimâb-ı güşte: Olmuş sindikdür. (T.)

simsim: Sûsamdur. (T.)

sincjd: İğdedür. (T.)

şine: Göğüzdür. (T.)

sipendân: İsbatândur. (T.)

sipjde-i erzjz: Ķal'ij ağıdur. (T.)

siyâh: Ķaradur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

su 'āl-i balğamj: Balğamdan olan öksürükdür. (T.)

su 'd: Topalağdur. (T.)

şudğ: Tulukdur. (T.)

şudğeyn: İki tulukdur. (T.)

sufūf: Şol terkjbdür kim kavut gibi ağıza atup suyla içerler. (T.)

sufūf-ı ḥabbü'r-rummān: Nārdān sufūfidur. (T.)

sufūf-ı lūlū: İncü sufūfidur. (T.)

sufūf-ı milḥ: Tuz sufūfidur. (T.)

sufūf-ı sereṭānāt: Yengeç sufūfidur. (T.)

sufūf-ı sūrincān: Sūrincān sufūfidur. (T.)

sufūf-ı ṭebāşjr: Tebāşjr sufūfidur. (T.)

sūḥte: Göyünmiş nesnedür. (T.)

sumāk Ma 'rūfdur. (T.) [Sumak ağacı ve tohumu.]

şümü'l-berrij: Yabān sarmısakıdır. (T.)

şümü'l-mürebbj: Sarmısak perverdesidür. (T.)

sūrincān: Bir edviyyedür ma 'rūf. Ba 'zılar aña egri kesdene dèrler. (T.)

şurre: Eski bézdür. (T.)

sūsen-i aşfer: Şaru sūsendür. (T.)

sūsen-i sifjd: Ağ sūsamdur. (T.)

su 'ūṭ: Terkjbdür kim buruna üfürürler yā ṭamzururlar. (T.)

sū 'ü'l-mizāc: Mizāc argunlığıdır. (M, S, T.)

sū 'ü'l-mizācü'l-bāride: Mizāc şovuk sebebinden azmağdur. (T.)

sū 'ü'l-mizācü'l-ḥāre: Mizāc issi sebebinden. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

südde: Tamarlar içinde ahlâṭ bağlanup kalmakdur. (T.)

süg: Bir edviyyedür ma'rûf. (T.) [İtkasarı, tilkitaşağı.]

sükker: Şekerdür. (T.)

sükker-i 'askerj (?): Bir nev' şekerdür. (T.)

sünbül: Ma'rûfdur. (T.) [Sünbül otu.]

sünbül-i rümj: Ma'rûfdur. (T.)

sünbül-i tjb: Ma'rûfdur. (T.) [Hint sünbülü.]

sürre-i saḳanḳür: Saḳanḳür göbegidür. (T.)

sürü: Boynuzdur. (T.)

Ş

şadenc: Ma'rûfdur. [Daha çok göz hastalıkları için hazırlanan edviyelerde kullanılan ve Hindistan'dan getirilen bir çeşit taş, kan taşı.]

şahm: İç yağıdır. **şuhüm** cem'idür. (T.)

şahmü'l-ḥanzal: Ebū cehil ḳarpüzınuḡ içidür. (T.)

şahş: Mu'ayyen kimsedür. (T.)

şahterec ve şahtere: İkişi daḡı ma'rûfdur. (T.) [Şahtere otu.]

şakāḳul-ı mürebbj: Şakāḳul pervredesidür. (T.)

şakıḳa: Yarım baş ağrısıdır. (T.)

şalcam-ı cebelj: Yabān şalgamıdır. (T.)

şalcam-ı mürebbj: Şalcam perverdesidür. (T.)

şarāb: İçecek nesnedür. (T.)

şarāb-ı afsentjn: Afsentjn şarābıdır. (T.)

şarāb-ı 'anber: 'Anber şarābıdır. (T.)

şarāb-ı benefşe: Benefşe şarābıdır. (T.)

şarāb-ı emrüd: Ārmüd şarābıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- şarāb-ı enār:** Nār şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı encır:** Encır şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı habşü'l-hadjd:** Demür cürüfı şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı haşhāş:** Haşhāş şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı heljle:** Heljle şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı icāş:** Erük şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı keder:** Keder bir edviyyedür ki hindde olur anuñ şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı lisānü'l-hamel:** Siñirlüce ot şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı rāmek:** Rāmek şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı reyhān:** Dadı ve kokuşu gökcek olan şarābdur. (T.)
- şarāb-ı sandal:** Şandal şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı selmūye:** Bir şarābuñ adıdır. (T.)
- şarāb-ı sünbül:** Sünbül şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı turunc:** Turunc şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı türbüd:** Türbüd şarābıdır. (T.)
- şarāb-ı zūfā:** Zūfā şarābıdır. (T.)
- şarābü'l-ās:** Mersin şarābıdır. (T.)
- şarābü'l-ħaşrım:** Korum şarābıdır. (T.)
- şarābü'l-ineb:** Üzüm şarābıdır. (T.)
- şarābü't-tuffāh:** Alma şarābıdır. (T.)
- şa'ru'l-gül:** Bir otdur kim koparıcağ dibi bile kopar, lif gibi kökleri vardur. Yoğarusı aya içi gibi bitevidür. Ba'zılar perşiyāvşāndur dēmişler. (T.)
- şa'ru'l-gıbb:** Şafrāyıla balğam karışup müte'affin olduğı sebebden mütevellid olan ısıtmaya dērler. (M, S, T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

şavşa: Bir veremdür kim adamuñ böğürlerinde olur. (T.)

şaytarac: Serküle dibinüñ qabıdır. (T.)

şeb-i yemānj: Şebdür. (T.)

şebrem: Bir otdur ma'rūf. Südlüdür, müşhildür, yaprağı tarhūn yaprağına benzer. (T.)

şehād: Kelekerdür. (T.)

şehdānec: Ba'zılar kündür toħmıdır demişler. (T.)

şehvet-i kelbj: Bir marazdır ki ne kadar yese toymaz. (T.)

şeker-i tabarzac: Bir şekerdür kim anı südile ta'beye ederler ve ba'zılar demişler kim qalıp şekerüñ gāyet eyüsidür. (T.)

şeljšā: Bir terkijb adıdır. (T.)

şenc: Şingdür. (?) (T.)

şerāşif: Eyegü uçlarıdır. (M, S, T.)

şerif: Eyüdür. (T.)

şevkerān: Baldırandır. (T.)

şehü'ş-şedid: Tabiblerden bir re'ışdür. (T.)

şehü'z-zehrāvij: Mühim bir re'ışdür. (T.)

şih: Yavşandır. (T.)

şir-baht: Şirgün yağıdır. (T.)

şirhişt: Ma'rūfdur. (T.) [Cavşir otu ve bundan elde edilen tıbbî zamk.]

şir-i emlec: Südde perverde olmuş emlecdür. (T.)

şiyāf: Şāfdur. (T.)

şiyāf-ı ebār ve şiyāf-ı kayşer ve şiyāf-ı merārāt: Bu cümlesi göz şāflarıdır. (T.)

şiyāf-ı ebyaz: Aq şāfdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

şiyāf-ı māmīşā: Ma' rūfdur. (T.) [Kırmızı çiçekli kırlangıç otu ile yapılan bir şiyaf.]

şiyāf-ı zahır: Göbek burusu şiyāfidur. (T.)

şūh-ı dīvār-ı germābe: Hammām dīvārı kiridür. (T.)

şūh-ı hāne-i mekis-i 'asel: Büre bevlidür. (T.)

şumāma: Kokulucağ nesnedür. (T.)

şumūm: Koçulanacağ nesnedür. (T.)

şūnij: Çörek otudur. (T.)

şübūt: Bir balıkdur. (T.)

şükūfe: Çiçekdür. (T.)

T

tağyır: Bir dürlü dağı eylemekdür. (T.)

taḥkık: Gerçekdür. (T.)

taḳtīr: Tamzurmağdur. (T.)

taşvīl: Ābsūd etmekdür. (S, T.)

tāzj: 'Arab dilidür. (T.)

teb: Isıtmadır. (T.)

tedbjr: Ma' rūfdur. (T.) [Önlem.]

tefekür: Fikr eylemekdür. (T.)

tefsiyā: Yabān bağanūsınun şamgıdır. (T.)

teheyüç: Yüzde siyeg (?) olmağdur. (T.)

te'lij: Devşürmekdür. (T.)

temjz: Arıdır. (T.)

temr: Ḥurmādur. (T.)

temr-i hindj: Ma' rūfdur. (T.) [Demirhindi.]

temrj: Bir terkībdür kim ḥurmādan düzerler. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- tenür:** Ma' rüfdur. (T.) [Tandır.]
- terbelāşe:** Bir terkıj adıdır. (T.)
- terceme:** Bir lüğati bir lügate döndermekdür. (T.)
- terengübijn:** Ma' rüfdur. (T.) [Devedikenî bitkisi üzerine gece düşen tatlı madde, bir tür kudret helvası, Basra balı.]
- terkijb:** Karişdurmağdur. (T.)
- tesevvüs:** Terkiibe kırt düşmekdür. (M, S, T.)
- teşennüc:** A' zānuñ siñirleri çekilmekdür. (M, S, T.)
- tevaħħuş:** Nefret tutmağ. (T.)
- tijn:** Encjrdür. (T.)
- tiryāk-ı erba' a:** Dört otndan düzilen tiryākdur. (T.)
- tiryāk-ı fārūk:** Ma' rüfdur. (T.) [Bir tiryak adı.]
- tiryāk-ı şemāniye:** Sekiz edviyyeden düzilen tiryākdur. (T.)
- toħm:** Toħmdur. (T.)
- toħm-ı bābūne:** Bābādya toħmı. (T.)
- toħm-ı bādrenbūye:** Bādrenbe toħmı. (T.)
- toħm-ı bjd-encjr:** Kene toħmıdır. (T.)
- toħm-ı felencemşük:** Ma' rüfdur. (T.) [Besbase yaprağı tohumu.]
- toħm-ı gendenā:** Gendene toħmı. (T.)
- toħm-ı ħarbuze:** Kāvun toħmı. (T.)
- toħm-ı hezārsifend:** Yüzerlik toħmı. (T.)
- toħm-ı kedū:** Kabağ çekirdegidür. (T.)
- toħm-ı kedū-yı şirjn:** Tatlı kabağ çekirdegidür. (T.)
- toħm-ı kerefis:** Kerefis toħmıdır. (T.)
- toħm-ı kesene:** Kāsñj toħmı. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- toħm-ı kettān:** Keten toħmıdır. (T.)
- toħm-ı kök:** Mārül toħmı. (T.)
- toħm-ı merv:** Ma' rüfdur. (T.) [Yarpuz tohumu, avşan otu tohumu.]
- toħm-ı miħleb:** Ma' rüfdur. (T.) [İdris ağacı meyvesi, mahlep tanesi.]
- toħm-ı mu' aşfer:** 'Aşfūr toħmıdır. (T.)
- toħm-ı piħ-i engüşt:** Piħ-i engüşt toħmıdır. (T.)
- toħm-ı sermağ:** Ma' rüfdur. (T.) [Koyun sarmaşığı tohumu, kara pazı tohumu.]
- toħm-ı sipendān:** İstibān toħmıdır. (T.)
- toħm-ı şāhsefrem:** Reyhān toħmıdır. (T.)
- toħm-ı şalgam:** Şalgam toħmı. (T.)
- toħm-ı turunc:** Turunc çekirdegidür. (T.)
- tübāl-ı nuħās mağsül:** Yunmuş bakır tuvālıdır. (T.)
- tuffāh-ı mürebbj:** Alma perverdesidür. (T.)
- turunc-ı mürebbj:** Turunc perverdesi. (T.)
- tütüyā:** Ma' rüfdur. (T.) [Göz hastalıklarının tedavisinde kullanılan toz haline getirilmiş sürme taşı.]
- tütüyā-yı mağsül:** Yunmuş tütüyādur. (T.)
- türāb-ı erba'atü't-tariğ:** Dört yol kavuştuğı yerün toprağıdır. (T.)
- türbüd-i ebyaz:** Ağ türbüddür. (T.)
- türbül:** 'Arabca şişün gençegine dërler. (M, S, T.)
- türmüs:** Mısır baklaşıdır. Türkce delü bakla dërler. (T.)
- U**
- 'ucmü'z-zebjb:** Kuru üzüm çekirdegidür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ‘**udbj**: Yelğun mazīsıdur. (T.)
- ‘**ūd-ı belesān**: Belesān ağacıdur. (T.)
- ‘**ūd-ı fāvāniyā**: ‘Ūd-ı çelikdür. (T.)
- ‘**ūd-ı hām**: Ma‘rūfdur. (T.)
- uḥrevj**: āḥiretlık. (T.)
- ‘**uḳḳāb**: Tavşancıl kuşıdur. (T.)
- ‘**uleyḳ**: Böğürtlendür. (T.)
- ‘**uleyḳu’l-kelb**: İt burnı yemişidür. (T.)
- ‘**ulik-i rūmj**: Maştakıdır. (T.)
- ‘**ulikü’l-enbāt**: Sakız ağacınun sakızıdur. (T.)
- ‘**unnāb**: Ma‘rūfdur. (T.) [Üvez ağacı, kızılığde.]
- ‘**unşul**: Yabān şoğanıdur. (T.)
- ‘**urūḳu’ş-şifr**: Zerde-çūbdur. (T.)
- ‘**uşāre**: Her nesne kim şıḳıp şuyın alurlar, ḳurudurlar, şıḳarlar aña ‘uşāre dērler. ‘**uşārāt** Cem‘idür. (T.)
- ‘**uşāre-i afsentjn**: Afsentjn ‘uşāresidür. (T.)
- ‘**uşāre-i emjrbārjs**: Ḳaçun tuzluğı ‘uşāresidür. (T.)
- ‘**uşāre-i ğāfit**: Ğāfit ‘uşāresidür. (T.)
- ‘**uşāre-i ‘jdānü’s-süleyḥ**: Sülicek (?) ağacıdur. (T.)
- ‘**uşāre-i süsen**: Şüsen ‘uşāresidür. (T.)
- usḳurdiyün**: Yabān sarmısağı. (T.)
- ‘**usrü’l-bevl**: Zaḥmetile işemkdür. (T.)
- uštūḥudūs**: Ḳara bürüklüdür. (M, S, T.)
- uşül-i ‘artanjşā**: Buḥūr-ı meryem kökidür.
- uşaḳ**: Ma‘rūf edviyyedendür. (T.) [Çadıruşağı otu ve bundan elde edilen zamk.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

uṣnān-ı nebtj: Nisbetdür baramgāna. (T.)

ūṣne: Bellūṭ yoşunıdır. (M, S, T.)

‘uṭṭās: Ğāyet aqsurdıdır.

‘użv: Endāmdur. (T.)

Ü

üşkülü fenderiyün: Ba’zılar aña çıyan otı dەرler. (T.)

V

vaca’ü'l-verek: Yan başı ağrıdır. (T.)

vākı’: Ma’rūfdur. (T.) [Olan, olma.]

varaķü'l-ās: Mersin yaprağıdır. (T.)

varaķü'l-ḥilāf : Sögüt yaprağıdır, ammā söğütten bir nev’dür. (T.) [Ak söğüt yaprağı.]

varaķü'l-ķunneb: Kendir yaprağıdır. (T.)

varaķü's-sezāb: Biğanūs yaprağıdır. (T.)

varaķü's-silk: Çügündür yaprağıdır. (T.)

vaz’: Ķomaķdur. (T.)

vec: Egirdür. (T.)

veda’: Yılan başı boncuğıdır. (T.)

verd-i aḥmer: Kızıl güldür. (T.)

verd-i ebyaz: Ak güldür. (T.)

vesvās: Yaramaz endişedür. (T.)

vi’ā: Zarfıdır. (T.)

vi’ā-yı bāride: Şovuk zarfıdır. (T.)

Y

yābis: Ķurudur. (T.)

yahyā: Bir ḥekim adıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- yarakān:** Şarulık 'illetidür. (T.)
yāsemīn: Bir çiçekdür ma'rūf. (T.) [Yasemin.]
yebrūc: Türkce 'abdū's-selām dەرler. (S.)
yenbūt: Harnūb-ı nebtīdür. (T.)
yeneme: Türkce aqça ot dەرler. (S.)
yera'ra': Karġu kāmıřdur. (M, S, T.)
yeřib: Yeřim dedükleri řařdur. (M, S, T.)
yetū': Südlügendür. (M, S, T.)

Z

- zāc-ı kefiřgirān:** Bařmaqçınuġ kara boyasıdur. (T.)
za'firān: Ma'rūfdur. (T.) [Safran.]
zahmet: Ma'rūfdur. (T.) [Aġrı, acı, zorluk.]
za'jf: Kuvveti dükenmiř. (T.)
zamād: şol devādur kim anı bir bezle dürdüp zahmet olan yere qorlar. (M, S.) Yaqudur. (T.)
zamād-ı iřtamhīkūn: Bir yaqunuġ adıdur. (T.)
zarf: Nesne qoyacaq kabdur. (T.)
zarūret: Nāçārlıqdur. (T.)
zātū'l-cenb: Bir issi veremdür kim eyegü altında olur yā řaġ yanında yā řol yanında. (T.)
zātū'r-riye: Bir veremdür ki öykende olur. (T.)
zātū'ş-şadr: Göğüzde olan veremdür. (T.)
zāyi': Telef olandur. (T.)
zebedü'l-baħr: Deniz köpügidür. (T.)
zebjb: Kuru üzümdür. (T.)
zehre: Aġudur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- zehre-i gāv:** Şıgır ödidür. (T.)
- zeleku'l-em'ā:** Bağarsuk tayıncağ olmağdur kim yedükleri ta'ām hażm olmadın gider. (T.)
- zenaht:** Ma'rūfdur. (T.)
- zencār ve jengār:** Jengārdur. (T.)
- zencebjl:** Ma'rūfdur. (T.) [Zencefil.]
- zencebjl-i mürebbj:** Zencebjl mürebbjsidür. (T.)
- zeniḥ:** Azmağdur. (T.)
- zerde-çūbe:** Ma'rūfdur. (T.) [Zerdeçal.]
- zerde-i ḥāye:** Yumurda şarusıdur. (T.)
- zerneb:** Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Çekirge ayağı bitkisi, porsuk ağacı.]
- zerniḥ-i aḥmer:** Kızıl zerniḥdür. (T.)
- zerniḥ-i aşfer:** Şaru zerniḥdür. (T.)
- zerūr:** Başa ve berte ekecek otlara dەرler. (M, S, T.)
- zibl:** Tezekdür. **zebūl** cem'idür. (T.)
- ziblū'l-ḥamām:** Gögercin bokıdur. (T.)
- zift-i rūmj:** Kara sağızdur. (T.)
- ziku'n-nefes:** Nefes tar olmağ. (T.)
- zirāvend-i müdahrec:** Yumru zirāvenddür. (T.)
- zirāvend-i tavjl:** Karğa dülegi dibidür. (T.)
- zire-i kirmānj:** Kimnündür. (T.)
- zirişk:** Kaşun tuşluğıdur. (T.)
- zūfā-yı raṭb:** Şol edviyyedür kim ermen zemīninde koyınuş yünjine derilüp çakıldağ olan şağrayı kaynadıp alıp şaklarlar. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

zūfā-yı yābis: Kuru zūfādur. (T.)

zūferā: Bir edviyyedür. (T.)

zurunbād: Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Yabani zencefil.]

zücāc: Sırçadur. (T.)

zücāc-ı fir'avni ve zücāc-ı şāmî: Şol kalıñ aq sırçadur evvelden qalmış ola. (T.)

SONUÇ

XV. Yüzyıl Türk tıbbının önemli isimlerinden olan Sabuncuoğlu Şerefeddin'in Terceme-i Akribādîn adlı eserinin "İstılah Lügati" dönemin birçok tıp terimini izah etmesi bakımından oldukça önemli bir terim sözlüğüdür.

Eserin incelediğimiz üç nüshasının sözlük bölümünde toplam olarak 1255 madde başı sözcük yer almaktadır. Aynı madde başı içinde açıklanan 'devā'ü'l-kilkü'l-kebir ve devā'ü'l-kilkü'ş-şagîr ve devā'ü'l-hatâîf' ya da 'zücāc-ı fir'avni ve zücāc-ı şāmî' vb. yapılarıdaki sözcükler de bağımsız birer madde başı olarak değerlendirilecek olursa toplam madde başı sözcük sayısı 1288'e ulaşmaktadır. Taranan üç nüsha içinde istinsah tarihi en eski olan Topkapı Sarayı nüshasının diğerleriyle mukayese edilemeyecek kadar fazla madde başı sözcük ihtiva etmesi de oldukça dikkat çekicidir. (Topkapı 1269, Süleymaniye Kütüphanesi 106, Millî Kütüphane nüshası 98)

İstılah Lügati'nde yer alan 1288 madde başı sözcüğün 425'i bitki, 203'ü terkip, 105'i çeşitli hayvansal ürün ve cevher, 97'si hastalık, 36'sı içecek, 22'si organ, 20'si hayvan, 19'u gıda, 5'i âlet adı; 18'i özel ad, 338'i de başta Arapça ve Farsça olmak üzere yabancı dillerden alınan çeşitli tıp terimleriyle diğer bir kısım sözcüklerin açıklanmasından oluşmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Madde başı sözcük sayısı -salt sözlük olarak düşünülüp hazırlanmamış bir eser için- oldukça yüksek olan eser, Türk tıp dili ve tıp tarihi alanlarında çalışma yapacak bilim insanlarının göz ardı etmemesi gereken önemli bir kaynak niteliğindedir.

KISALTMALAR

M. Sabuncuoğlu Şerefeddin, **Terceme-i Akribâdîn**, Millî Kütüphane No. A. 8522/1, Ankara.

Müc. Sabuncuoğlu Şerefeddin, **Mücerreb-nâme**, Ayasofya (Süleymaniye Kütüphanesi) No. 3729, İstanbul.

S. Sabuncuoğlu Şerefeddin, **Terceme-i Akribâdîn**, Fatih (Süleymaniye Kütüphanesi) No. 3536, İstanbul.

T. Sabuncuoğlu Şerefeddin, **Terceme-i Akribâdîn**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed Kitaplığı No. A. 2124, İstanbul.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan (1995), **Her Yönüyle Dil - Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK yayınları Ankara.

BAYAT, Ali Haydar, (2003), **Tıp Tarihi**, Sade Matbaa, İzmir.

BAYTOP, Turhan (2007), **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, TDK yayınları, Ankara.

BEDEVIAN, K. Armenag (1936), **Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names in Latin, Arabic, Armenian, English, French, German, Italian and Turkish Language**, Argus and Papazian Presses, Kahire.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- BOZ, Erdoğan,(2006), “Sözlük ve Sözlükçülük Sorunu”, (Ed. Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN, Doç. Dr. Erdoğan BOZ) **Türkçenin Çağdaş Sorunları**, s.5-44, Gazi Kitabevi, Ankara.
- CANPOLAT, Mustafa Zafer Önler (2007), **İshâk bin Murâd, Edviye-i Müfrede**, TDK yayınları, Ankara.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2005), **Osmanlıca- Türkçe Lâgat**, Aydın yayınları, Ankara.
- DİLÇİN, Cem (1983), **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK yayınları, Ankara.
- HOOPER, David (1937), **Useful Plants and Drugs of İnan and Iraq**, Field Museum of Natural History, Volume IX, Number 3, Chicago.
- KORKMAZ, Zeynep (2007), **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK yayınları Ankara.
- Mütercim Asım Efendi (2000), **Burhân-ı Katı (Haz. M. Öztürk, D. Örs)**, TDK yayınları, Ankara.
- Osmanlı Ansiklopedisi (1999), **Hanedan**, C. 12, Yeni Türkiye yayınları, Ankara.
- ÖNLER, Zafer (1985), “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılmış İki Tıp Kitabında Yer Alan Sağlık Bilgisi Terimleri”, **TDAY Belleten**, s.89-130.
- ÖNLER, Zafer (1990), “14 ve 15. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri”, **Journal of Turkish Studies**, Volume 14, (Fahir İz Armağanı), Harvard, s.357-392.
- ÖNLER, Zafer (1998), “XIV-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinin Dili ve Söz Varlığı”, **Kebikeç**, Ankara.
- ÖNLER, Zafer (1999), **Celâlüddin Hızır Paşa, Müntahab-ı Şifâ II Sözlük**, Simurg yayınları, Ankara.
- SABUNCUOĞLU, Şerefeddin, **Terceme-i Akribâdîn**, Fatih (Süleymaniye Ktp.) No. 3536, İstanbul.
- SABUNCUOĞLU, Şerefeddin, **Terceme-i Akribâdîn**, Millî Kütüphane No. A. 8522/1, Ankara.
- SABUNCUOĞLU, Şerefeddin, **Terceme-i Akribâdîn**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed Kitaplığı No. A. 2124, İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

-
- SARI, Mevlüt (1984), **El-Mevârid, Arapça Türkçe Lügat**, İpek yayınları, İstanbul.
- STEINGASS, F. (1998), **Persian- English Dictionary. Including The Arabic Words And Phrases To Be Met With İn Persian Literature**, Librairie du Liban.
- SAMI ,Şemseddin (2005), **Kamusu Türkî**, Çağrı yayınları, İstanbul.
- TDK (1993), **Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü**, TDK yayınları, Ankara.
- TDK (2005), **Türkçe Sözlük**, TDK yayınları, Ankara.
- TUZLACI, Ertan (2006), **Türkiye Bitkileri Sözlüğü**, Alfa yayınları, İstanbul.
- UNAT, Ekrem Kadri, Ekmeleddin İhsanoğlu, Suat Vural (2004), **Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü**, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara.
- UZEL, İlter, Kenan Süveren (1999), **Sabuncuoğlu Şerefeddin Mücerreb-Nâme (İlk Türkçe Deneysel Tıp Eseri - 1468)**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- UZEL, İlter (2004), **Amasyalı Hekim ve Cerrah Sabuncuoğlu Şerefeddin**, T.C. Amasya Valiliği yayınları, Ankara.